

Securities and Exchange Board of India

निवृत्त व्यक्तिओ माटे शेडरानुं आयोजन

સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા

સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા (સેબી)ના ઈન્વેસ્ટર પ્રોટેક્શન એન્ડ એજ્યુકેશન ફંડ (આઈપીઈએફ) માટેની સલાહકાર સમિતિના માર્ગદર્શન હેઠળ બોમ્બે સ્ટોક એક્સચેન્જ (બીએસઈ) દ્વારા પુસ્તકનું લખાણ (કન્ટેન્ટ) તૈયાર કરાયું છે.

એમસીએક્સ-એસએક્સ અને એફટીકેએમસી દ્વારા તેના ગ્રાફિક્સ અને પ્રિન્ટ ડિઝાઈન તૈયાર કરવામાં આવ્યાં છે.

ડિસ્ક્લેઈમર:

સેબીની નાણાકીય શિક્ષણની યોજનાઓ જનતાને સામાન્ય માહિતી પૂરી પાડવા માટે છે. સિક્યુરિટીઝ વિશેના ચોક્કસ કાયદા, રૂલ્સ, રેગ્યુલેશન્સ, માર્ગદર્શિકાઓ અને તેના અંતર્ગત રચાયેલા નિર્દેશો અંગેની ખાસ માહિતી માટે કૃપયા www.sebi.gov.in જુઓ.

પ્રકાશક:

સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા (સેબી).

સેબી ભવન

પ્લોટ નં. સી ૪-એ, 'જી' બ્લોક, બાંદ્રા કુર્લા કોમ્પ્લેક્સ, બાંદ્રા (પૂર્વ), મુંબઈ-૪૦૦૦૫૧.

ટેલિફોન: +૯૧-૨૨-૨૬૪૪૮૦૦૦/૪૦૪૫૮૦૦૦/૯૧૧૪

ફેક્સ: +૯૧-૨૨-૨૬૪૪૮૦૨૭/૪૦૪૫૮૦૨૭

ઈ-મેઈલ: feedback@sebi.gov.in

આ પ્રકાશનમાં કોઈ પણ ભૂલચૂક ટાળવાનો દરેક પ્રવાસ કરાયો છે. તેમ છતાં જો કોઈ ભૂલચૂક કે વિસંગતિ ધ્યાનમાં આવે તો તેની ઉપરોક્ત સરનામે જાણ કરવાની વિનંતી છે, જેને આગામી આવૃત્તિમાં સુધારી લેવામાં આવશે. આ વાચન સામગ્રીનો ઉપયોગ કરવાથી કોઈને પણ કોઈ પણ પ્રકારનું કોઈ પણ રીતે કોઈ પણ નુકશાન કે ખોટ થાય તો એના માટે પ્રકાશક જવાબદાર રહેશે નહીં એની જાણ કરવામાં આવે છે.

પ્રકાશકની લેખિત પરવાનગી વિના આ પુસ્તકના કોઈ પણ ભાગનું પુનઃ નિર્માણ (રિપ્રોડ્યુસ) કરી શકાશે નહીં કે તેની કોઈ પણ સ્વરૂપે અથવા કોઈ પણ રીતે (ગ્રાફિક કે મિકેનિકલ, ફોટોકોપી, રેકોર્ડિંગ, ટેપિંગ અથવા ઈ-ફોર્મેશન રિટ્રાઈવલ સિસ્ટમ સહિત) નકલ કરી શકાશે નહીં અથવા કોઈ પણ ડિસ્ક, ટેપ, પર્ફોરેટેડ મીડિયા અથવા બીજા માહિતીનો સંગ્રહ કરવા માટેના સાધન પર તેનું પુનઃ નિર્માણ કરી શકાશે નહીં. આ શરતનો ભંગ કરનાર સામે કાનૂની પગલાં લેવામાં આવશે.

શીખવા માટેના ચાવીરૂપ ઉદ્દેશો

આ બુકલેટ વાંચ્યા પછી તમે નીચેની બાબતો સમજી શકશો

- રોકાણવિષયક આયોજનની જરૂરિયાત
- તમારા રોકાણવિષયક નિર્ણયના નાણાકીય સૂચિતાર્થો
- ભારતીય નાણાકીય બજારમાં વિવિધ રોકાણ તકો
- તમારા નાણાકીય ઉદ્દેશો સિદ્ધ કરવા માટેના રોકાણ મુદ્દો
- અંગત નેટવર્થ અને વાર્ષિક અંગત બજેટની ગણતરી

અનુક્રમણિકા

- ૧ પરિચય
- ૨ નિવૃત્તિ યોજના
- ૩ નાણાકીય આયોજન
- ૪ હોશિયારીપૂર્વકના ધ્યેયો
- ૫ બચતો અને રોકાણ
- ૬ લોન વિરુદ્ધ રોકાણ
- ૭ અંગત બજેટની ગણતરી કરવા માટેનું કેલક્યુલેટર
- ૮ અંગત ચોખ્ખી સંપત્તિ (નેટવર્થ)ની ગણતરી કરવા માટેનું કેલક્યુલેટર
- ૯ જોખમ વિરુદ્ધ વળતર
- ૧૦ કમ્પાઉન્ડિંગ (ચક્રવૃદ્ધિ દરે વૃદ્ધિ)
- ૧૧ રોકાણ પર કુગાવાની અસર
- ૧૨ નિવૃત્તિ માટેનું આયોજન
- ૧૩ રોકાણવિષયક કમાન્ડમેન્ટ્સ
- ૧૪ રોકાણ વિષયક સાધનો
- ૧૫ રોકાણને લગતા કૌભાંડો ટાળો
- ૧૬ એસ્ટેટ (સ્થાવર મિલકતનું) આયોજન
- ૧૭ સંક્ષેપ
- ૧૮ મહત્ત્વની વેબસાઈટ્સ

૧ પરિચય

તમે જીવનના ઘણા તબક્કાઓમાંથી પસાર થયા છો, તમારી કારકિર્દીમાં ઘણા અવરોધો પાર કર્યા છે, ચડતી-પડતી જોઈ છે વગેરે વગેરે. હવે નવા તબક્કા-નિવૃત્તિકાળમાં પ્રવેશવાનો સમય આવી ચૂક્યો છે એટલે કે કામમાંથી નિવૃત્તિ, જીવનમાંથી નહીં. આ તો ઝડપી લેન બદલીને મંદ, ધીમી લેનમાં પ્રવેશવા જેવું છે, જેમાં વાહન હંકારવાનું ખાસ્સું રાહતપ્રદ હોય છે, દૃશ્યો જોવા જેવાં અને આનંદદાયક હોય છે. કોઈનાય જીવનનો આ એક બીજો તબક્કો હોય છે એટલું જ. નિવૃત્તિ એક માનસિક સ્થિતિ હોય છે તેમ જ એ નાણાકીય મુદ્દો પણ હોય છે.

ઘણા ખરો લોકોને નિયમિત આવક દર મહિને મળતા વેતન સ્વરૂપે થતી હોય છે. કામકાજથી જીવન દરમિયાન આવકની નિયમિતતાને લીધે આપણે સામાન્યપણે આપણી આવકની પેટર્નમાં બંધ બેસે એ રીતે આપણા ખર્ચાઓ કરતા હોઈએ છીએ. દરમિયાન નિવૃત્તિનો સમય નજીક આવે ત્યાં સુધીમાં આપણી આવક અને ખર્ચાની પેટર્નથી ટેવાઈ ગયા હોઈએ છીએ. જો કે નિવૃત્તિ કાળમાં એ પેટર્નમાં થોડાક ફેરફાર થઈ શકે છે. નિવૃત્તિ દરમિયાન અથવા એ પહેલાનાં કોઈક તબક્કે આપણે આપણી નિવૃત્તિકાળ માટે કેટલી બચતોનું શું કરવાના છીએ એનું આયોજન કરવાની જરૂર છે. સામાન્ય રીતે આની સાથે નિવૃત્તિ વખતે મળનારાં નાણાંનું અને અત્યાર સુધી ભેગી થયેલી બીજી બચતોનું શું કરવું એના વિષે વિચારવું પડશે. ઉપરની હક્કીકતને ધ્યાનમાં લેતાં સંબંધિત વ્યક્તિઓએ એવી રીતે નાણાકીય આયોજન કરવાની જરૂર છે, જેથી તેઓ પોતાની જીવનશૈલી યથાવત જાળવી રાખે, એટલું જ નહીં તેમને નાણાકીય સ્વતંત્રતા પણ મળી રહે.

૨ નિવૃત્તિ યોજના

નિવૃત્તિકાળ માટેના આયોજન સાથે ઘણાં બધાં પરિબળો સંકળાયેલાં હોય છે અને શરૂઆત વહેલી કરો એટલું બહેતર. તમે તમારા નિવૃત્તિકાળને લગતા ધ્યેયો પહેલાંથી નક્કી કરી શકો છો અને તમારે વાસ્તવિક નિવૃત્તિ વિષે વિચારતાં પહેલાં જ નિવૃત્તિ માટેની બચતોનું આયોજન કરવાની જરૂર છે.

આદર્શ નિવૃત્તિ યોજના ઘડી કાઢવા માટે તમારે નીચેનાં ચાર આસાન ચરણોને અનુસરવાની જરૂર છે:

ચરણ ૧: તમારા નિવૃત્તિ પછીનાં વર્ષોમાં આરામથી જીવવા માટે તમને કેટલી આવકની જરૂર પડશે એ નક્કી કરો. વધનારા તબીબી ખર્ચાઓ, કુટુંબ માટેના ખર્ચાઓ અને ભેટસોગાદો જેવાં પાસાંઓને ધ્યાનમાં લેવાનું યાદ રાખજો.

ચરણ ૨: નિવૃત્તિના સમયે મળનારી એકસામટી રકમ (અંતિમ લાભો)ની ગણતરી કરો.

ચરણ ૩: એવી યોગ્ય નિવૃત્તિ યોજના પસંદ કરો જેના વડે તમે તમારી નિવૃત્તિ પછીની જરૂરિયાતો સંતોષી શકો. ખાસ કરીને એવા એસેટ ક્લાસ (અસ્ક્યામતો)માં રોકાણ કરો જે તમને લાંબા ગાળે સંભવત ઊંચું વળતર આપી શકે.

ચરણ ૪: ખૂબ વહેલાસર રોકાણ કરવાનું શરૂ કરો, જેથી તમારા પક્ષે તમારી પાસે સમય રહે અને ચક્રવૃદ્ધિ દરે તમારું રોકાણ વધવાની મોજ માણી શકો.

મારે નિવૃત્તિમાં કેટલી આવકની જરૂર રહેશે ?

સરળ સામાન્ય નિયમ એ છે કે તમારે તમારી નિવૃત્તિ પૂર્વેની રકમના ૭૦થી ૮૦ ટકા આવકની જરૂર તમને રહેશે. જો તમે (કર પૂર્વે) ₹ ૨૦,૦૦૦ મહિને નિવૃત્તિ પૂર્વે કમાઓ છો તો એ જ સ્તરના જીવન ધોરણને માણવા તમને કદાચ મહિને ₹ ૧૫,૦૦૦થી ₹ ૨૦,૦૦૦ જોઈશે.

માસિક આવકનો પ્રવાહ એકધારો રહે એ માટે નિવૃત્તિ ભંડોળ રૂપે તમને જોઈતી રકમ નીચેનું ઉદાહરણ દર્શાવે છે:

નિવૃત્તિ ભંડોળની ગણતરી:

નિવૃત્તિ વય	૬૦
વર્તમાન વય	૫૮
અપેક્ષિત આયુષ્ય	૮૩
નિવૃત્તિ બાદનાં વર્ષો	૨૩
વર્તમાન વાર્ષિક ખર્ચ	₹ ૧.૮૦ લાખ
મૂડીરોકાણ પર સરેરાશ વળતર	૧૨ ટકા
ફુગાવો	૫ ટકા
ફુગાવા બાદનું વળતર	૭ ટકા
જરૂરી કુલ નિવૃત્તિ ભંડોળ	₹ ૧૫ લાખ

કાર્યના મુદ્દા: નિવૃત્તિની તૈયારી કેવી રીતે કરવી ?

૧. પ્રારંભ માટે કદી મોડું થતું નથી. જો તમે શરૂઆત જ ન કરો તો વિલંબ થશે જ.
૨. તમે જમા કરી શકો એ બધું અને તમારી અંગત બચતો તમારી નિવૃત્તિ યોજનાઓમાં જમા કરો.
૩. ખર્ચ ઘટાડો અને બચતોને વેગ આપો.
૪. ઊંચા વળતરનો અને કરબચતનો હેતુ રાખો. તમને અનુકૂળ ન હોય તેમાં રોકાણ ન કરો.
૫. તમારા ધ્યેયોને સુધારતા રહો નહિ તો તમારે ઓછી ખર્ચાળ નિવૃત્તિ વિતાવવી પડશે.
૬. જે અસ્ક્યામતો આવક કે વૃદ્ધિ ન કરતી હોય તેને વેચી દો અને આવક કરતી અસ્ક્યામતોમાં મૂડીરોકાણ કરો.

તમારી નિવૃત્તિના પ્રારંભમાં ₹ ૧૫ લાખનું ભંડોળ પર્યાપ્ત હશે, પરંતુ ફગાવાને કારણે તમારે એટલી જ ચીજો અને સેવાઓ માટે વધુ નાણાં ખર્ચવાં પડશે એટલે નિવૃત્તિ જીવના પાછલા હિસ્સામાં તે પર્યાપ્ત નહીં હોય.

૩. નાણાકીય આયોજન

એક વૃક્ષ રોપવાનો શ્રેષ્ઠ સમય ગઈ કાલ હતો. હવે એક વૃક્ષ રોપવાનો બીજો શ્રેષ્ઠ સમય આજે છે.

નાણાકીય આયોજન એ તો તમારાં નાણાનાં યોગ્ય વ્યવસ્થાપન મારફત તમારા જીવનના ધ્યયો સિદ્ધ કરવાની પ્રક્રિયા છે. નાણાનાં આયોજન તમને ભવિષ્યમાં ઊભી થનારી નાણાકીય જરૂરિયાતો માટે આગોતરી જોગવાઈ કરવામાં મદદ કરે છે. નાણાકીય આયોજનનો ઉદ્દેશ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે એક વ્યક્તિના જીવનના ધ્યયો સિદ્ધ કરવા માટે ભવિષ્યમાં યોગ્ય સાચા સમયે યોગ્ય રકમ ઉપલબ્ધ થઈ રહે.

રોકાણ માટેનું આયોજન

નાણાકીય અને રોકાણ વિષયક આયોજન એવા શબ્દ પ્રયોગો છે, જે અંગત નાણાકીય વ્યવસ્થાપનમાં એકબીજાના વિકલ્પરૂપે વપરાય છે. આ બે સંકલ્પનાઓ વચ્ચેનો તફાવત સમજવા માટે આપણે પ્રથમ તો તેમને સારી પેઠે સમજવા પડશે. રોકાણ વિષયક આયોજન ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પ્લાનિંગ- આઈપીના કેન્દ્રમાં વ્યાજદર હોય છે. આઈપીની પ્રક્રિયામાં રોકાણ માટેના ધ્યેયો નક્કી કરવા અને જોખમ લેવાની ક્ષમતાથી માંડીને બજારનું મૂલ્યાંકન અને રોકાણનાં ક્ષેત્રો - તકોનું મૂલ્યાંકન કર્યા બાદ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પોર્ટફોલિયો તૈયાર કરવા સુધીનાં વિવિધ ચરણો સંકળાયેલાં હોય છે. ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પ્લાનિંગ એટલે ફંડોની એક યા વધુ અસ્ક્યામતોને ફાળવણી કે, જેને ચોક્કસ સમયગાળા માટે ધારણ કરી રાખવામાં આવશે.

આજે નહીં વપરાતી અને ભાવિ વપરાશ માટે બચાવાયેલી કોઈ પણ ચીજને રોકાણ ગણી શકાય.

આયોજનની પ્રક્રિયા

નાણાકીય આયોજન પ્રક્રિયાનાં પાંચ ચરણો નીચે મુજબ છે:

- તમારા નાણાકીય આંકડાની માહિતી ભેગી કરો, જેમ કે તમારી આવક-દેવાની માત્રા પ્રતિબદ્ધતાઓ વગેરે વિશેની વિગતો
- તમારાં ધ્યેયો નક્કી કરો
- કોઈ પણ નાણાકીય મુદ્દો અથવા અત્યારે તમે નાણાકીય રીતે છો અને ક્યાં જવા ઈચ્છો છો એ બે વચ્ચેની ખાઈ શોધી કાઢો
- એવી નાણાકીય યોજના તૈયાર કરો જે ભલામણ કરાયેલાં રોકાણોને ઓળખી કાઢે અને જોખમ પ્રત્યેના તમારા અભિગમને ધ્યાનમાં લો.
- નાણાકીય યોજનાને અમલમાં મૂકવો તે અપ ટુ ડેટ રહે અને અર્થતંત્ર તથા બદલાતી જીવનશૈલીને સુસંગત હોય એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે તેની સમીક્ષા કરો અને એમાં સુધારાવધારા કરતા રહો.

તમારી નાણાકીય માહિતી ભેગી કરો.

તમારી આવક-દેવાનું પ્રમાણ અને પ્રતિબદ્ધતાઓ અંગેની વિગતો મેળવો.

તમારા ધ્યેયો નક્કી કરો

: તમારી દીકરીના લગ્ન વિશ્વપ્રવાસ, કારની ખરીદી, જેવાં સ્વપ્નો સાકાર કરો.

નાણાકીય ખાઈને ઓળખી કાઢો

: તમારી નાણાકીય તાકાતનું વિશ્લેષણ કરો

: અત્યારે તમે ક્યાં છો.

: તમે ક્યાં પહોંચવા માગો છો

નાણાકીય યોજના તૈયાર કરો

: ભલામણ કરાતાં સૂચવાતાં રોકાણોને ઓળખી કાઢો

: જોખમ પ્રત્યેના તમારાં અભિગમને ધ્યાનમાં લો.

નાણાકીય યોજનાને અમલમાં મૂકો

તમારી યોજનાની સમીક્ષા કરો અને એમાં સુધારાવધારા કરો

: એ અપ-ટુ-ડેટ હોવી જરૂરી છે

: અર્થતંત્ર અને બદલાતી જીવનશૈલી ને સુસંગત હોવી જોઈએ.

નાણાકીય આયોજનની પ્રક્રિયા

૪ હોંશિયારીપૂર્વકના ધ્યેયો

નાણાકીય આયોજન તમારા નાણાકીય નિર્ણયોને એક સારા ધ્યેય તરફ દોરી જવામાં મદદરૂપ થાય છે. એ તમે જેને માટે આયોજન કર્યું છે એ ભાવિ માટે તમારે આજે કેટલી બચત કરવી જોઈએ. તમારી બચતો પર કેટલા વળતરની અપેક્ષા રાખવી જોઈએ અને તમને ઈચ્છિત વળતર મળતું રહે એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે તમે તમારી બચતોનું ક્યાં રોકાણ કરવું જોઈએ એ નક્કી કરવામાં તમને મદદ કરે છે.

આમ, તમારાં નાણાંનું આયોજન એ એક પ્રકારનું વ્યવસ્થાપન જ છે, જેમાં એક ધ્યેય નક્કી કરવો અને તમારા ભાવિ માટે દૃષ્ટિ ધરાવવો એ બે મહત્વની બાબતો સંકળાયેલી હોય છે. આયોજન પ્રક્રિયામાં આ ખૂબ જ મહત્વની બાબતો છે, કારણ કે તેના વડે તમે એક નિર્ધારિત સમયગાળાની અંદર તમારા ઉદ્દેશો સિદ્ધ કરવા તમે કેવી રીતે આયોજન કરો છો એ અંગેનો માર્ગ કંડારવામાં સફળ થાવ છો.

તમારાં નાણાં વ્યવસ્થાપનમાં પહેલું અત્યંત મહત્વનું ચરણ છે SMART નાણાકીય ઉદ્દેશો નક્કી કરવા સમર્થ થવું. તમારા ધ્યેયો S (Specific-ચોક્કસ), M (measurable-મેઝરેબલ, motivated-મોટિવેટેડ-માપી

શકાય તેવા, પ્રેરિત), A (Achievable-સિદ્ધ કરી શકાય એવા), R (realistic-રિઆલિસ્ટિક, resurcebased-રિસોર્સ બેઝ્ડ - વાસ્તવવાદી, સાધનો-સ્ત્રોતો આધારિત) અને T (time-bound ટાઈમ બાઉન્ડ, trackable ટ્રેકેબલ-સમયબદ્ધ, ચોંપ રાખી શકાય તેવા). ઘણા લોકો સામાન્ય ધ્યેયો નક્કી કરવાની ભૂલ કરે છે, જે ઘણી વખત સાકાર થતાં નથી.

સ્માર્ટ ધ્યેયો

		ખોટો અભિગમ	સાચો અભિગમ
ચોક્કસ	તમે એ વાત ચોક્કસપણે જાણતા હોવા જોઈએ કે તમારે શું હાંસલ-સિદ્ધ કરવું છે અને એ ક્યારે સિદ્ધ કરવા માગો છો	મારી પૌત્રીના આવતા વર્ષે આવનારા જન્મદિન માટે મારે નાણાં બાજુએ મૂકવાં જોઈએ	મારી પૌત્રીના આવતા વર્ષે આવનારા જન્મ દિન માટે ₹ ૧૦,૦૦૦ બાજુએ મૂકવા જોઈએ.
માપી શકાય તેવાં	એક ધ્યેય માપી શકાય એવાં હોવો જોઈએ, જેથી એને ક્યારે સિદ્ધ કરવો એ તમે જાણી શકો	હું મારા ક્રેડિટ કાર્ડ પરનું ઘણું ખર્ચું દેવું ચૂકવી દઈશ	આવતા છ મહિનામાં હું મારા ક્રેડિટ કાર્ડનાં બિલ પૂરેપૂરાં ચૂકવી દઈશ
સિદ્ધ કરી શકાય તેવા	તમારો ધ્યેય તમારી વાજબી પહોંચની અંદર હોવો જોઈએ	હું નાણાં બચાવીશ	હું દર મહિને ₹ ૪૦૦૦ બાજુએ મૂકી દર વર્ષે ₹ ૪૮,૦૦૦ બચાવીશ
વાસ્તવવાદી	તમારા ધ્યેયો સ્ત્રોતો-સાધનો અને તમે વાજબીપણે કરી શકો એવી કામગીરી પર આધારિત હોવા જોઈએ	નિયમિત બચત કરીને હું મિલિયોનેર (દશ લક્ષપતિ) બની જઈશ	નિયમિત બચત કરીને આવતા વર્ષે સુધીમાં હું દેવામુક્ત બની જઈશ અને આવતા ડિસેમ્બર સુધીમાં છ મહિનાના મારા જીવનનિર્વાહ ખર્ચ જેટલું બચત ભંડોળ મારી પાસે

			ભેગું થઈ ગયું હશે
સમયબદ્ધ	સમયમર્યાદા સાથેના ધ્યેયો વડે તમે તમારી પ્રગતિ પર ચોંપ રાખી શકો છો અને એવા ધ્યેયો તમે તમારા અંતિમ ધ્યેય સુધી ન પહોંચો ત્યાં સુધી તમને આગળ વધતા રહેવાની પ્રેરણા આપતા રહે છે	હું મારી દીકરીના લગ્ન માટે નાણાં બચાવીશ	મારી દીકરીના લગ્ન માટે હું આવતાં ૧૦ વર્ષ સુધી દર વર્ષે ₹ ૫૦,૦૦૦ બચાવતો રહીશ.

એક્ટિવિટી

(નીચેની એક્ટિવિટી તમને તમારા નાણાકીય મિશન, ધ્યેય અને દૃષ્ટિ ઘડવામાં તમને મદદરૂપ થવા માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે)

એક્ટિવિટી: પ્રશ્નોને કાળજીપૂર્વક વાંચો અને તેનો પ્રામાણિકતાપૂર્વક જવાબ આપો.

તમારો વર્તમાન: તમારી વર્તમાન નાણાકીય સ્થિતિ કેવી છે? આજે તમે કયા સ્તરે છો?

તમારું ભાવિ: ભાવિ માટે તમારી શી નાણાકીય યોજના છે? હવે પછીનાં ૧૦ વર્ષ માટે

તમારી વાસ્તવિકતા: તમને ત્યાં પહોંચવામાં મદદરૂપ થાય એવું કૌશલ તમારામાં છે ખરું? ત્યાં પહોંચવા તમે કેવું આયોજન કરી રહ્યા છો?

ભાવિ માટેના આયોજન સાથે ધ્યેયો અને ઉદ્દેશો નક્કી કરવાની પ્રક્રિયા સંકળાયેલી હોય છે

દરેક ધ્યેય બાબતમાં બે અત્યંત મહત્વનાં પાસાંઓને ધ્યાનમાં લેવાનું ભૂલશો નહીં. તમારી જોખમ ક્ષમતા અને સમયમર્યાદા કે, જેની અંદર તમે તમારા ઉદ્દેશો સિદ્ધ કરવા ઈચ્છો છો. જોખમ ક્ષમતાની તમારી અંગત માત્રા પરથી તમને તમારે કઈ સિક્યુરિટીઝમાં રોકાણ કરવાની જરૂર છે અને નક્કી કરેલા ઉદ્દેશો સિદ્ધ કરવા માટે કેટલો લાંબો સમય સુધી એ રોકાણ જાળવી રાખવું પડશે એ વિષેનો ખ્યાલ આવશે. નાણાકીય યોજનાનો ગાળો તે સિદ્ધ કરવા માટે કયા ધ્યેયો નક્કી કરે છે એના ધ્યેયોને આવરી લઈ શકે છે. ટૂંકા ગાળાના ધ્યેયો સામાન્ય રીતે એકથી ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે હોય છે. દા.ત. વિદેશમાં વેકેશન, મધ્યમગાળાના ધ્યેયો ત્રણથી પાંચ વર્ષના સમયગાળામાં બંધ બેસે છે. દા.ત. ઘર ખરીદવું અને લાંબા ગાળાના ધ્યેયો પાંચ વર્ષ કે તેથી વધુ સમયગાળામાં સિદ્ધ થઈ શકતા હોય છે. દા.ત. નિવૃત્તિ માટેનું આયોજન.

તમારી વાર્ષિક આવક અને તમારી બચતોની માત્રાને પણ ધ્યાનમાં લેવી જરૂરી છે. દા.ત. તમે વર્ષે ૧,૮૦,૦૦૦ કમાઓ છો અને એના ૨૦ ટકા (₹ ૩૬,૦૦૦) બચાવો છો. તમે તમારા બાળકને તેનું/તેણીનું શિક્ષણ પૂરું કરવા માટે મુંબઈ ભણવા મોકલવા માગો છો અને અંદાજે બજેટ ₹ ૨,૦૦,૦૦૦ છે. તમારું બાળક ચાર વર્ષની અંદર હાયર સેકન્ડરી પરીક્ષા પૂર્ણ કરશે. આમ, તમારી જોખમ ક્ષમતાના આધારે તમે તેના શિક્ષણ માટે નાણાં ફાળવો છો. જો તમારી જોખમ ક્ષમતા ઓછી હોય તો તમારા બાળકને તેનું શિક્ષણ પૂરું કરવા માટે મુંબઈ મોકલવાનો તમારો ધ્યેય સિદ્ધ કરવાનું તમારે માટે મુશ્કેલ થઈ શકે છે, પરંતુ તમે એવી વ્યક્તિ હો, જે જોખમ લેતાં ગભરાતી નથી તો તમારું સ્વપ્ન સાકાર કરવાનું શક્ય છે. ઊંચા જોખમ સાથે ઊંચું વળતર આપતાં ફંડોમાં રોકાણ આ સમસ્યાનો સંભાવ્ય ઉકેલ છે.

ધારો કે પહેલા વર્ષે તમે ₹ ૩૬,૦૦૦, બીજા વર્ષે ₹ ૨૫,૦૦૦ અને અનુક્રમે ત્રીજા તથા ચોથા વર્ષે ₹ ૩૦,૦૦૦નું રોકાણ કરો છો તો ચોથા વર્ષના અંતે તમારું કુલ રોકાણ હશે ₹ ૧,૨૧,૦૦૦. ૨૨ ટકાના સરેરાશ દરે વળતર આપનારી સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરવાથી તમે તમારા બાળકને તેના શિક્ષણ માટે મુંબઈ મોકલવાનો તમારો ધ્યેય સિદ્ધ કરી શકો છો.

આપણે આ જવાબ કેવી રીતે મેળવ્યો ?

ભાવિ મૂલ્યની ફોર્મ્યુલા વાપરીને આપણે વળતરના જરૂરી દર (રિસ્કવાયર્ડ રેટ ઓફ રિટર્ન-આરઆરઆર)નું અનુમાન કરી શકીએ છીએ. તમે પ્રાયોગિક ધોરણે આ કરી શકો છો, જેમાં આદર્શ રીતે ડાબી બાજુ = જમણી બાજુ છે.

$$FV = [PV(1+R)^N] = PV(1+r)^4 + PV(1+R)^3 + PV(1+R)^2 + PV(1.22)^1$$

જ્યાં, FV= ભાવિ મૂલ્ય PV= વર્તમાન મૂલ્ય R = રેટ ઓફ રિટર્ન N = વર્ષોની સંખ્યા

$$૨,૦૦,૦૦૦ = ૩૬૦૦૦(૧.૨૨)^4 + ૨૫૦૦૦(૧.૨૨)^3 + ૩૦૦૦૦(૧.૨૨)^2 + ૩૦૦૦૦(૧.૨૨)^1$$

$$૨,૦૦,૦૦૦ = ૭૯૭૫૨.૦૪૪ + ૪૫૩૯૬.૨ + ૪૪૬૫૨ + ૩૬૬૦૦$$

$$૨,૦૦,૦૦૦ = ૨૦૬,૪૦૦.૨૪૪$$

આમ, અંદાજે ૨૨ ટકાના વ્યાજદર માટે ચાર વર્ષમાં ₹ ૧,૨૧,૦૦૦નું રોકાણ ૨,૦૬,૪૦૦.૨૪૪ એકત્ર કરશે. વ્યવહારુ બનવું એ નાણાકીય આયોજનનું એક ખૂબ મહત્વનું પરિબળ છે. તમે તમારી જાતને જ પૂછી જુઓ કે તમને ૨૨ ટકાનું વળતર અપાવે એવું જોખમ તમે ખમી શકશો ? તેથી તમારે જો ખૂબ જોખમી પ્રોડક્ટમાં નાણાં

મૂકવાં હોય તો સલામત પ્રોડક્ટ પસંદ કરવાનું અથવા તમારી બચતની રકમ વધરતા જવાનું અથવા વહેલી બચત શરૂ કરવાનું હિતાવહ રહેશે.

કોઠો ૧ : શ્રી પ્રસન્ના માટે નમૂનારૂપ લાંબા ગાળાનું ધ્યેય

વય: ૫૦ વર્ષ

વ્યવસાય: કંપની એક્ઝિક્યુટિવ

ધ્યેયો	નામ	આજથી લક્ષ્યાંકિત તારીખ	રકમ (₹ લાખમાં)
શિક્ષણ-ડોક્ટર	રાજા (પુત્ર)	૬ વર્ષ	૨૦.૦૦
લગ્ન	રંભા (પુત્રી)	૧૦ વર્ષ	૩૫.૦૦
ઘર	પોતાને માટે	૧૨ વર્ષ	૬૦.૦૦

કોઠો ૨ : શ્રી પ્રસન્ના માટે ટૂંકા ગાળાનાં ધ્યેયો

વય: ૫૦ વર્ષ

વ્યવસાય: કંપની એક્ઝિક્યુટિવ

ધ્યેયો	નામ	આજથી લક્ષ્યાંકિત તારીખ	રકમ (₹ લાખમાં)
યાત્રાધામની મુલાકાત	પોતે	૬ મહિના	૨૦,૦૦૦
એ/સી યુનિટની ખરીદી	પોતે	૨ મહિના	૨૮,૦૦૦

એક્ટિવિટી

ધ્યેયો	તમારી વાર્ષિક આવક	તમારી વાર્ષિક બચતો	તમારી વાર્ષિક સમયગાળો	લક્ષ્યાંકની માટે અંદાજિત બજેટ	સિદ્ધિ જોખમ ક્ષમતા
શિક્ષણ					
લગ્ન					
ઘરની ખરીદી					
કારની ખરીદી					
બાળકોનું શિક્ષણ					
વિશ્વ પ્રવાસ					
નિવૃત્તિ					
બાળકોનાં લગ્ન					

ઉપરનાં પાસાંના આધારે તમારા કથિત લક્ષ્યાંકો સિદ્ધ કરવા તમારે ક્યાં અને કેટલું તથા કેટલી મુદત માટે રોકાણ કરવું જોઈએ એ અંગેની નાણાકીય યોજના તૈયાર કરો.

૫. બચતો અને રોકાણ

બચતો અને રોકાણ વચ્ચે યોગ્ય સંતુલન કરવું

બચતો અને રોકાણ એકબીજા સાથે સંબંધિત પરંતુ સ્વતંત્ર પ્રક્રિયાઓ છે. બચત એ નક્કર રોકડ બાજુએ કાઢીને બેંકના બચત ખાતા જેવો અત્યંત સલામત અને ખૂબ જ તરલ ખાતામાં જમા કરાવવાની પ્રક્રિયા છે. રોકાણ એ એક એવી અસ્ક્યામત ખરીદવા માટે નાણાં (મૂડીના નામે ઓળખાતા) વાપરવાની પ્રક્રિયા છે, જે તમારી વિચારણા મુજબ સમય જતાં સલામત અને સ્વીકાર્ય વળતર આપશે અને વીતનારા દરેક વર્ષ સાથે તમને વધુને વધુ ધનવાન બનાવશે. તમે બચત કરતા હો ત્યારે એ નાણાં ભવિષ્ય માટે જાળવી રાખતા હો છો. જો રોકાણ કરો છો ત્યારે તમે થોડુંક જોખમ લો છો, કારણ કે તમે એમ માનતા હો છો કે એ જોખમ તમારું રોકાણનું મૂલ્ય વખત જતા વધારી શકશે. રોકાણ કરીને તમે તમારા લાંબા ગાળાનાં ધ્યેયો સિદ્ધ કરી શકો છો, જ્યારે બચત તમારી ટૂંકા ગાળાની જરૂરિયાતોને સંતોષવા માટે તમારાં નાણાંનું વ્યવસ્થાપન કરવાનો અસરકારક માર્ગ છે. સાથોસાથ તે તમને તાકીદના ખર્ચાઓ માટે સલામતી કવચ પણ પૂરું પાડે છે. નાણાંની બચત કરતી વખતે વળતરની સંભાવનાને બદલે મુદ્દલની સ્થિરતા ઉપર ભાર મૂકવામાં આવે છે ત્યારે બીજી તરફ રોકાણ એટલે કેટલુંક જોખમ લેવાની ઈચ્છા અને તમારાં નાણાંને સંભવિત ઊંચું વળતર આપતાં ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સમાં રોકવાં.

૬. લોન વિરુદ્ધ લોન

લોકોમાં સામાન્યપણે એ મુદ્દે મૂંઝવણ પ્રવર્તતી હોય છે કે તેમણે તેમને નાણાકીય ઉદ્દેશ સિદ્ધ કરવા (દા.ત. પુત્રીનાં લગ્ન) લોન લેવી જોઈએ કે રોકાણો ઊભાં કરવાં જોઈએ. એવો કોઈ નિયમ નથી, જે એમ કહેતો હોય કે આમાંનો કોઈ પણ વિકલ્પ આપે છે, કારણ કે દરેક વ્યક્તિની ક્ષમતા અને દેવા કે રોકાણનું સ્વરૂપ-પ્રકાર જુદા જુદા હોય છે. નીચેના મુદ્દાઓ યાદ રાખવા જેવા છે.

- એ શુદ્ધપણે તમારી નાણાકીય તાકાત અને બીજાં પરિબલો પર આધાર રાખે છે.
- ક્રેડિટ કાર્ડ પર લેવાતા ઋણ અને પર્સનલ લોન્સ ખૂબ મોંઘાં હોય છે.
- હોમ લોનના કિસ્સામાં હોય છે એ પ્રમાણે જો તમને ઓછા વ્યાજ દરે અને કરવેરાના લાભો સાથે લોન મળતી હોય તો લોન લેવાનું લાભદાયક છે. જો તમારી પાસે એવી રોકાણ યોજના હોય, જેમાં તમે સારું વળતર મેળવી શકતા હો તો તમારે માટે રોકાણ કરવાનું હિતાવહ છે.
- તમને એ વાતની ખાતરી હોવી જોઈએ કે રોકાણ જોખમી નથી અને તમે નાણાં ગુમાવશો તો પણ તમારા પરિવારને એની માઠી અસર થશે નહીં. દા.ત. તમે લીધેલા ઋણનાં નાણાંનું તમે શેર બજારમાં રોકાણ કરો છો તો એ ખૂબ જ જોખમી પગલું છે.

૭. અંગત બજેટની ગણતરી કરવા માટેનું કેલક્યુલેટર

બજેટ હોવું જરૂરી છે. તમે દર મહિને ખરેખર કેટલો ખર્ચ કરો છો એ નક્કી કરો. દર મહિને ભાડું, લોનની પુનઃ ચુકવણી વગેરે જેવા બાંધેલા ખર્ચાઓ હોય છે, જે બાબતમાં આપણે ખાસ કંઈ કરી શકતા નથી, જેના પરનો ખર્ચ સતત બદલાતો રહે છે એ અન્ન, કપડાં અને મનોરંજન જેવી વિવિધ વસ્તુઓ પાછળ ઘણી વખત ધાર્યા કરતાં વધુ ખર્ચ થઈ જાય છે. બચત શરૂ કરવા માટે આ બદલાતા ખર્ચાઓને કાબૂમાં રાખવા તમારી મુનસફી વાપરો.

અંગત બજેટ તૈયાર કરવાનું આસાન છે.

આવક: તમારી માસિક આવકનો સરવાળો કરો: વેતન અને રોકાણમાંથી થતી આવક.

ખર્ચાઓ: તમારા માસિક ખર્ચાઓનો સરવાળો કરો: ભાડું, લોનની પુનઃ ચુકવણી, અનાજનું સરેરાશ બિલ, તબીબી ખર્ચાઓ, મનોરંજન વગેરે વગેરે. કપડાં જેવા દર મહિને બદલાતા રહેતા અને કાર ઈન્શ્યોરન્સ જેવા દર મહિને નહીં થનારા ખર્ચાઓની સરેરાશ રકમ નક્કી કરો. મહિને કે બે મહિને તમે કેટલી રોકડ વાપરો છો એના પર તમારે ચોંપ રાખવાની જરૂર છે. આપણામાંના ઘણા ખરા લોકોને એ વાતનું અચરજ થતું હોય છે કે દર મહિને આટલી બધી રોકડ રકમ ક્યાં અને શી રીતે 'અદૃશ્ય' થઈ જાય છે.

આવકમાંથી ખર્ચ બાદ કરો: તમારી આવક કરતાં ખર્ચાઓ વધુ હોય તો શું કરશો? આ એક સર્વસામાન્ય સમસ્યા છે. તમારી સમક્ષ ત્રણ પસંદગીઓ હોય છે. ખર્ચાઓ ઘટાડો, આવક વધારો અથવા બંને કરો.

ખર્ચાઓમાં કાપ મૂકો: અનાજ-કરિયાણાનો વપરાશ ઘટાડવાથી માંડીને ગુણવત્તા સાથે બાંધણોડ કર્યા વિના ઓછી કિંમતની ચીજ-વસ્તુઓ ખરીદીને તમે ખર્ચા ઘટાડી શકો છો. ખરેખરા ખર્ચ અને બજેટમાં નક્કી કર્યા પ્રમાણેના ખર્ચ વચ્ચેના માસિક તફાવતની તુલના કરો.

આવક વધારો: બહેતર વેતનવાળી નોકરી મેળવવા માટે તમારું નોકરી વિષયક કૌશલ અથવા શિક્ષણમાં વધારો કરો અથવા તમારો કોઈ ખાસ શોખ હોય તો એમાંથી કમાણી કરો. બચતોની બાબતમાં કોઈ કડક નિયમ લાગુ કરી નથી શકાતો એટલે કે દર મહિને નિર્ધારિત બચત થશે જ એવું નક્કી નથી, કારણ કે તમારી વય અને આવકના ૧૦ ટકા બચત એ સારી શરૂઆત ગણાય. તમને લાગે કે આ ૧૦ ટકા બચત કરવાનું તમારે માટે મુશ્કેલ છે તો નાસીપાસ થશો નહીં. તમે દર મહિને નાનકડી રકમ બાજુએ મૂકીને શરૂઆત કરી શકો છો અને પછી ધીમે ધીમે એ રકમમાં વધારો કરી શકો છો.

એક્ટિવિટી

ગમે તે સ્ત્રોતોમાંથી મળતી તમામ રોકડ પ્રવાહોની દૃષ્ટિએ તમારી આવકની ગણતરી કરીને માસિક બજેટ તૈયાર કરો. ત્યાર પછી તમારા માનવા પ્રમાણે મહિના દરમિયાન ઊભા થનારા તમામ સંભવિત ખર્ચાઓને આવકમાંથી બાદ કરો. મહિનાની શરૂઆત પહેલાં જ તમારે આ ક્વાયત કરી લેવાની જરૂર છે, જેથી તમારા રોકાણની સંભવિત રકમ શું હશે એનો અંદાજ તમે કાઢી શકો. નિયમ તો એમ કહે છે કે તમારે તમારી આવકના ૨૦ ટકા બચાવવા જોઈએ. તમે કેટલી બચત કરો છો એ જોવા માટે નીચેની એક્સરસાઈઝ પૂરી કરો.

તમારું માસિક બજેટ	
એ: આવક	
વેતન	

ભાડું	
માસિક વ્યાજ	
કેપિટલ ગેઈન્સ (મૂડી લાભ)	
ધંધો	
અન્ય સ્ત્રોતો	
કુલ આવક	
બી. ખર્ચાઓ	
પ્રવાસ અને પરિવહન	
ખાધા ખોરાકી અને વીજળી પાણી જેવી ઉપયોગી સેવાઓ	
ભાડું	
આનંદ પ્રમોદ - મનોરંજન	
વિમાનું પ્રિમિયમ	
બાળકોનું શિક્ષણ	
રજાઓ ગાળવા પર થનારો ખર્ચ	
અન્ય	
કુલ ખર્ચાઓ	
સી: બચતો = આવક- ખર્ચ	

તમે આવકના ૨૦ ટકા બચાવો છો કે નહીં તે શોધી કાઢવા માટે તમારે તમારી બચતોને ૧૦૦વડે ગુણીને તેનો તમારી કુલ આવકથી ભાગાકાર કરવાની જરૂર છે. જો જવાબ ૨૦થી ઓછો આવે તો એનો મતલબ એ થયો કે તમે આડેધડ તમારાં નાણાં ખર્ચી રહ્યાં છો જે તમને બચત શરૂ કરી દેવાનો સંકેત આપે છે. હજી મોડું નથી થયું.

નમૂનારૂપ માસિક બજેટ

જાન્યુઆરી

નામ:કૃષ્ણાન વય :૫૯ વ્યવસાય: કંપની એક્ઝિક્યુટિવ

આવક	રકમ(₹માં)	ખર્ચાઓ	રકમ (₹માં)
વેતન	૭૫,૦૦૦	પ્રતિબદ્ધ (ઈએમઆઈ)	૩૨, ૫૦૦
રોકાણમાંથી થતી આવક	૬,૦૦૦	જીવનનિર્વાહ ખર્ચ	૨૮,૭૦૦
પેન્શન		અન્ય ખર્ચાઓ	
અન્ય		પી એફ- એલઆઈસી	૧૦, ૫૦૦
કુલ આવક	૮૧,૫૦૦	કુલ ખર્ચાઓ	૭૧,૭૦૦
ચોખ્ખી પુરાંત	૯૮૦૦		

૮. અંગત ચોખ્ખી સંપત્તિ (નેટવર્થ)ની ગણતરી કરવા માટેનું

કેલક્યુલેટર

તમારી નેટવર્થ એ તો તમારી એસેટ્સમાંથી તમારી જવાબદારીઓને બાદ કર્યા પછીનું કુલ મૂલ્ય જ છે. એ તમારાં નાણાકીય સ્વાસ્થ્યનો સ્નેપશોટ છે એમ જ સમજો અને તે તમારું નાણાનું આયોજન કરવામાં પ્રથમ ચરણ છે. આજે તમારી નાણાકીય સ્થિતિ શી છે એ જાણી લેવાનું એટલે કે તમારી નેટવર્થ નક્કી કરવાનું અગાઉ જણાવ્યું એમ તમારી નેટવર્થ તમારી અને જવાબદારીઓ વચ્ચેનો તફાવત છે.

તમારી સંપત્તિ

એમાં તમારી અંગત તમાલિકીની વસ્તુઓ, વાહનો, ઘર, બચત ખાતાંઓ, જીવનવિમા, પોલિસીઓનું રોકડ મૂલ્ય, રોકાણોનું મૂલ્ય શેર્સ, અને એસ્ટેટ, ડિપોઝિટો, પીએફ ખાતાંઓનો સમાવેશ થાય છે.

તમારી જવાબદારીઓ

તમારા ઘર માટે લીધેલી લોન પેટે ચૂકવવાની નીકળતી બાકી રકમ, ક્રેડિટ કાર્ડ પર લીધેલું દેવું, કારલોન, પર્સનલ લોન, આવકવેરાની બાકી ચૂકવવાની રકમ અને બીજાં ચૂકવવાનાં બાકી બિલ્સ.

તમારી નેટવર્થ

નિયમિત અંતરે એટલે કે દર ત્રણ મહિને તમારી નેટવર્થવની ગણતરી કરો અને થનારા ફેરફારોની નોંધ લો. નેટવર્થ વધી રહી હોય તો એનો અર્થ એ થયો કે તમે નાણાકીય રીતે સધ્ધર થઈ રહ્યા છો.

તમારી નેટવર્થની ગણતરી કરતી વખતે નીચેના મુદ્દાઓ ધ્યાનમાં રાખો:

૧. વર્તમાન બજાર મૂલ્ય - ઊપજી શકે એવું મૂલ્ય ગણતરીમાં લો.
૨. જો તમે સચોટ ગણતરી ન કરી શકતા હો તો અંદાજ રાખો.
૩. થોડોક નીચો જ અંદાજ રાખજો (કન્ઝર્વેટિવ)
૪. મહત્વની ન હોય એવી વિગતોને ટાળજો.

નમૂનારૂપ નેટવર્થ સ્ટેટમેન્ટ

નામ: રાજા વય: ૫૮
વ્યવસાય: એક કંપનીમાં પ્રોફેશનલ તા: ૩૧ જાન્યુઆરીના રોજ નેટવર્થ

અસ્કયામતો	₹ લાખમાં	જવાબદારીઓ	₹ લાખમાં
ઘર	૫૬.૦૦	ઘર માટે લીધેલી લોન	૧૭.૫૦
બચત ખાતાંઓ	૦૦.૩૨	કાર માટે લીધેલી લોન	૦૫.૨૦
ઈક્વિટીઝ	૦૩.૫૦	ક્રેડિટ કાર્ડ	૦૨.૪૦
ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટ્સ	૦૫.૦૦	પર્સનલ લોન	૦૬.૧૦
કાર	૦૬.૨૦	કુલ	૩૧.૨૦

એનએસસી	૦૪.૩૦		
કુલ	૭૫.૩૨	નેટવર્થ	૪૪.૧૨

૯. જોખમ વિરુદ્ધ વળતર

રોકાણ અને જોખમ સાથે સાથે ચાલે છે. જોખમની વ્યાખ્યા એવી કરી શકાય કે રોકાણ કરેલી સંપૂર્ણ અથવા તેનો અંશ ગુમાવાઈ શકે છે. સારા સમાચાર એ છે કે રોકાણનું જોખમ રોકાણ કરવા માટેના ઈનામ સાથે આવે છે, જેને કારણે રોકાણની ક્વાયત ઉપયોગી બની રહે છે.

જોખમ માટે પાયાની વાત એ યાદ રાખવાની છે કે તે સંભાવ્ય વળતર વધવાની સાથે વધે છે. જોખમ જેટલું વધારે એટલું સંભાવ્ય ચુકવણી પણ મોટી. (બે શબ્દો ભૂલો નહિ કે “સંભાવ્ય ચુકવણી” . ખાતરી નહિ)

“જોખમ મુક્ત” કહેવાતાં પ્રોડક્ટ્સ, જેવાં કે બચત ખાતાં અને સરકારી બોન્ડ્સ પણ કુગાવાથી ઓછું વળતર આપવાનું જોખમ ધરાવે છે. જો વળતર કુગાવાના દરથી ઓછું હોય તો રોકાણનું મૂલ્ય ઘટ્યું ગણાય, કારણ કે તમારા વળતરમાં વધારો થયો નથી જે અન્ય ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટમાં કરવાથી થઈ શક્યો હોત.

જ્યારે તમે રોકાણ જાળવી રાખો ત્યારે તમે જોખમનું સંચાલન કરવા પગલાં લો એ મહત્વનું છે. જ્યારે તમે કોઈ અસ્ક્યામતના વર્ગમાં રોકાણ કરો તો તમારે તમારા રોકાણનું સંચાલન કરવું જોઈએ કોઈ પણ મુશ્કેલી નિવારવા બજારની વિવિધ ઘટનાઓથી વાકેફ રહેવું જોઈએ.

તમારા કોણ જીવનમાં ભિન્ન ભિન્ન સ્તરે અસ્ક્યામતોની ફાળવણી માટેનાં કેટલાંક મોડેલ્સનું એક ઉદાહરણ અહીં આપ્યું છે.

વિવિધ સ્વરૂપની અસ્ક્યામતો

નિવૃત્તિ આડે રહેલાં વર્ષો	સ્ટોક્સ	બોન્ડ્ઝ	રોકડ
૨૦	૮૦ ટકા	૧૦ ટકા	૧૦ ટકા
૧૫	૬૦ ટકા	૩૦ ટકા	૧૦ ટકા
૧૦	૪૦ ટકા	૫૦ ટકા	૧૦ ટકા
૫	૩૦ ટકા	૬૦ ટકા	૧૦ ટકા

યાદ રહે કે આ પ્રકારના નમૂનાઓ વળતરની ચોક્કસ માત્રાની આગાહી કરવા માટે તૈયાર નથી કરાયા હોતા. એસેટ્સની ફાળવણી કરવાથી તમને તમારું જોખમ ઘટાડવામાં મદદ મળે છે ત્યારે એ તમારી ઈચ્છા કરતાં ઓછું ભંડોળ ભેગું થવાની શક્યતા નાબૂદ નથી કરતી. વળી એ પણ યાદ રાખજો કે એસેટની ફાળવણી ફિક્સ નથી હોતી. જેમ જેમ સમય પસાર થાય અને તમે નિવૃત્તિ નજીક પહોંચો છો ત્યારે તમે બજારમાંના ઘટાડાની અસરને ટાળવા માટે તમારા અમુક સ્ટોક હોલ્ડિંગને બોન્ડ જેવા વધુ સલામત વિકલ્પોમાં ખસેડવા પ્રેરાઈ શકો છો. રોકાણ કરો એ પૂર્વ પ્રોડક્ટને સમજી લેવાની જરૂર છે.

૧૦. કમ્પાઉન્ડિંગ (ચક્રવૃદ્ધિ દરે વૃદ્ધિ)

બીજા કોઈ પરિબળ કરતાં સમય તમારા ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પોર્ટફોલિયો પર સૌથી વધુ પ્રભાવ ધરાવે છે. કમ્પાઉન્ડિંગની તાકાત વડે એક નાનકડી રકમ વખત જતાં વધીને ખાસ્સી મોટી રકમ બની શકે છે. આ કમ્પાઉન્ડિંગનું તત્ત્વ રોકાણકારનું શ્રેષ્ઠ મિત્ર છે. રોકાણોનું મૂલ્ય વખત જતા વધી શકે છે. એ સમયગાળો જેટલો લાંબો એટલું જ મોટું મૂલ્ય કમાયેલા પરંતુ નહીં ખર્ચેલા ભંડોળ મારફત રોકાણનું આવું ઊંચું મૂલ્ય હાંસલ કરી શકાય છે. તમે વળતરનું પુનઃરોકાણ કરો છો ત્યારે તમે વળતર પર વળતર અને એ વળતર પર વળતર કમાતા જ રહો છો. તેથી આ કમ્પાઉન્ડિંગ વળતરની તાકાતનો લાભ લેવા માટે તમે વહેલી બચત કરવાનું શરૂ કરી દો એ અગત્યનું છે.

નાણાંનું સમય મૂલ્ય (ટાઈમ વેલ્યુ) એવું મૂલ્ય છે જેણે એક ચોક્કસ સમયગાળામાં વ્યાજ કમાવ્યું છે. દા.ત. એક વર્ષ માટે ૫ ટકા વ્યાજે આજે રોકેલા ₹ ૧૦૦ એક વર્ષ પછી ₹ ૧૦૫ થઈ જશે . આમ એક રોકાણકાર માટે આજે ચૂકવાયેલા ₹ ૧૦૦ એક વર્ષ પછી ચૂકવાનારા ₹ ૧૦૫થી કંઈ બાદ થાય જુદા નથી.

ભવિષ્યમાં આવકના સંભવિત પ્રવાહનું મૂલ્ય એવી રીતે આંકો જેથી વાર્ષિક આવકો ડિસ્કાઉન્ટ થાય અને પછી બધી આવકો સાથે ઉમેરાય. આમ ભવિષ્યમાં મળવાની સંભાવના ધરાવતા સમગ્ર આવક પ્રવાહની પ્રેઝન્ટ વેલ્યુ (એક્સામટું વર્તમાન મૂલ્ય) જાણવા મળશે. આમ પીવી ભવિષ્યમાં મળનારાં નાણાંનું વર્તમાન મૂલ્ય છે. દા.ત. એક વર્ષમાં મળનારા એફવી (ભાવિ મૂલ્ય)ની રકમ અત્યારે પીવી (પ્રેઝન્ટ વેલ્યુ)ની રકમ જાણી શકાય એ માટે એક વ્યાજ દરે ડિસ્કાઉન્ટ કરાય છે.

$$PV = FV / (1+r)$$

ભાવિ રોકડ પ્રવેશને ડિસ્કાઉન્ટ રેટ ડિસ્કાઉન્ટ કરવામાં આવે છે. આ ડિસ્કાઉન્ટ રેટ જેટલો ઊંચો હશે. રોકડ પ્રવાહોનું વર્તમાન મુલ્ય એટલું જ નીચે રહેશે. રોકાણમાં નાણાંના ટાઈમ વેલ્યુનું અને તમારા નાણાંનું મૂલ્ય જાળવી રાખવાનું ખૂબ જ મહત્વ છે. તમારા નાણાંના મૂલ્યનું રક્ષણ કરવા માટે તમારે રોકાણ કરવું જરૂરી છે.

એકટિવિટી: તમે ધણી વખત વાપરો છો એવી ચીજવસ્તુઓની યાદી તૈયાર કરો અને તેમનું આજનું મૂલ્ય તથા ૧૦ વર્ષ પહેલાનું મૂલ્ય લખો. હવે આ બંને મૂલ્યોનું સરખાવી જુઓ અને આટલા વર્ષોમાં નાણાંનું મૂલ્ય શી રીતે બદલાયું છે એનું નિરીક્ષણ કરો.

કોઠી : નાણાંનું સમય મૂલ્ય				
	અસ્કયામતો	૧૦ વર્ષ પહેલાનો ભાવ (-૧૦)	અત્યારનો ભાવ (૦)	૧૦ વર્ષ પછી થનારો ભાવ (+૧૦)
૧	મિલ્કત-ધર			
૨	સોનું (૧૦ ગ્રામ)			
૩	રોકાણો: <ul style="list-style-type: none"> ● સેન્સેક્સ / નિફ્ટી ● બોન્ડ્ઝ ● ફિક્સડ ડિપોઝિટ પરના 			

	વ્યાજ દરો			
૪	ચોખા			
૫	કોલેજનું શિક્ષણ			
૬				
૭				

કમ્પાઉન્ડિંગની તાકાત

ચાલો આપણે રમણ અને પ્રસાદ નામના બે મિત્રોની તુલના કરીએ. રમણ ૧૯ વર્ષની વયથી વર્ષ ₹ ૨૦૦૦ની બચત કરવાનું શરૂ કરી દે છે. આઠ વર્ષ પછી તે રોકાણ કરવાલું બંધ કરે છે બીજી તરફ પ્રસાદ ૨૭ વર્ષની ઉંમરે દર વર્ષે ₹ ૨૦૦૦ બચાવવાનું શરૂ કરે છે અને તે ૬૫ વર્ષનો થાય ત્યાં સુધી આ રકમનું રોકાણ ચાલું જ રાખે છે. રમણે ₹ ૧૬,૦૦૦નું અને પ્રસાદે ₹ ૭૪૦૦૦ નું રોકાણ કર્યું હતું.

જો આ બંને જણ તેમના રોકાણો પર ટેક્સનું રિટર્ન ભર્યા બાદ ૧૦ ટકા કમાયા હોય તો તેઓ ૬૫ વર્ષે નિવૃત્તિ થાય ત્યારે કોની સંપત્તિ વધુ હશે ?

રમણની ૧૯થી ૨૭ની વય દરમિયાન તેની ₹ ૨૦૦૦ની વાર્ષિક બચત ૬૫ વર્ષની વય સુધીમાં એકંદરે ₹ ૧,૦૩૫,૧૬૦ના આંકડે પહોંચશે, જ્યારે ૨૭થી ૬૫ વર્ષની વય દરમિયાનની પ્રસાદની ₹ ૨,૦૦૦ની વાર્ષિક બચત એકંદરે ₹ ૮,૦૦,૮૮૬ના આંકડા પર પહોંચશે રમણના રોકાણમાં ૬૪ ઘણો વધારો થયો છે. જ્યારે પ્રસાદની બાબતમાં એ વધારો માત્ર ૧૦ ગણો થયો છે.

ટૂંકમાં કમ્પાઉન્ડિંગની તાકાત તમારા માટે અત્યારથી રોકાણ શરૂ કરી દેવાનું એકમાત્ર સૌથી મહત્વ નું કારણ છે યાદ રાખો, તમારા નાણાનું રોકાણ થાય છે. એ દરેક દિવસ એવો દિવસ હોય છે જ્યારે તમારા નાણા તમારા માટે કામ કરે છે.

જો તમે લમ્પ-સમ એક સામટી મોટી રકમનું (એક જ વખત) રોકાણ કરો અને એને હાથ પણ ન અડાડો તો તમારા નાણાની વૃદ્ધિ કેવી થશે એનું એક ઉદાહરણ અહીં નીચે આપ્યું છે: વ્યાજ દર ૧૦ ટકાથી રહેવાની ધારણા રાખવામાં આવી છે.

એક સામટી મોટી રકમની ચુકવણી (રૂપિયા - ₹)

વર્ષ	૧૦૦,૦૦૦	૨૦૦,૦૦૦	૩૦૦,૦૦૦	૪૦૦,૦૦૦	૫૦૦,૦૦૦
૫	૧૬૧,૦૫૧	૩૨૨,૧૦૨	૪૮૩,૧૫૩	૬૪૪,૨૦૪	૮૦૫,૨૫૫
૧૦	૨૫૮,૩૭૪	૫૧૮,૭૪૮	૭૭૮,૧૨૩	૧,૦૩૨,૪૯૭	૧,૨૯૬,૮૭૧
૧૫	૪૧૭,૭૨૫	૮૩૫,૪૫૦	૧,૨૫૩,૧૭૪	૧,૬૭૦,૮૯૯	૨,૦૮૮,૬૨૪
૨૦	૬૭૨,૭૫૦	૧,૩૪૫,૫૦૦	૨,૦૧૮,૨૫૦	૨,૬૯૧,૦૦૦	૩,૩૬૩,૭૫૦

૨૫	૧,૦૮૩,૪૭૧	૨,૧૬૬,૮૪૧	૩,૨૫૦,૪૧૨	૪,૩૩૩,૮૮૨	૫,૪૧૭,૩૫૩
૩૦	૧,૭૪૪,૮૪૦	૩,૪૮૮,૮૮૦	૫,૨૩૪,૮૨૧	૬,૮૭૮,૭૬૧	૮,૭૨૪,૭૦૧

કોઠાનું વાંચન: જો તમે ૩૦ વર્ષના સમયગાળા માટે નાણા રોકવાનું આયોજન કરી રહ્યા છો અને તમારી પાસે ₹ ૧ લાખનું ભંડોળ તો એ ચક્રવૃદ્ધિ દરે વધીને તમને ₹ ૧૭,૪૪,૪૮૦ નું વળતર અપાવશે.

એકટિવિટી

જો ૬૦ વર્ષની વય ધરાવતો રામ ૨૦ વર્ષ પછી તેનો પુત્રને ૨૦ લાખ રૂપિયા ભેટ આપવા માંગતો હોય તો અત્યારે તેણે કેટલું રોકાણ કરવું પડશે. ઉપર આપેલા કોઠેનો ઉપયોગ કરો.

૧૧. રોકાણ પર કુગાવાની અસર

જો તમારા ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પોર્ટફોલિયોમાં બધી આવકની સિક્યોરિટીનો મોટો હિસ્સો હોય તો તમારે કુગાવાના દર પર ધ્યાન આપવું જરૂરી છે.

વધતા કુગાવાના દરની માઠી અસર મોટા ભાગે નિવૃત્ત થયેલા લોકોને થતી હોય છે. જેમની બાંધી આવક હોય છે. આવું એટલા માટે કે કુગાવો વધવાથી નાણાંની ખરીદ શક્તિ ઘટે છે અને નિવૃત્ત થયેલા લોકો તેમના નાણાં વડે અગાઉ કરતાં ઓછું ખરીદી શકશે.

કુગાવો તમારી ખરીદ શક્તિને ગળી જાય છે. દા.ત. કુગાવાનો સરેરાશ દર ૮ ટકા છે તો તમારે એ સુનિશ્ચિત કરી લેવાની જરૂર છે કે તમારા રોકાણો પર કર ચૂકવ્યા પછી ઓછામાં ઓછા ૮ ટકાથી વધુ કમાણી થાય. ચાલો આપણે ₹ ૧,૦૦,૦૦૦ના ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પોર્ટફોલિયોની ધારણા કરીએ, જે ૮ ટકા કુગાવાએ ૧૦ ટકા લેખે વળતર આપે છે. આ કિસ્સામાં વળતર ₹ ૭,૦૦૦નો આવકવેરો (તમે ૩૦ ટકાના સર્વોચ્ચ ટેક્સ બ્રેકેટમાં છો એમ ધારી લઈએ. ચૂકવ્યા પછી વર્ષે કુલ ₹ ૧૦,૦૦૦ રહેશે. હવે જો તમને ૮ ટકા કુગાવાની સ્પષ્ટ અસર થતી હોય (૮૦૦૦ અથવા ₹ ૧,૦૦,૦૦૦ના ૮ ટકા) તો તમારી પાસે ₹ ૧૦૦૦ (૭૦૦૦નું વળતર-૮૦૦૦નો કુગાવો બચે છે. આનો અર્થ એ થયો કે ખરેખર તો તમને કોઈ કમાણી થતી નથી.

૧૨. નિવૃત્તિ માટેનું આયોજન

સક્રિયતામાંથી નિવૃત્તિમાં રૂપાંતર એ જીવનનું ખૂબ અદ્વિતીય અને નાટ્યાત્મક ચરણ છે. તેમ છતાં નિવૃત્તિમાં સંક્રમણ અંગે જોઈએ તેવું આયોજન નથી કરાતું કે નથી તેના વિશે ગંભીરતાપૂર્વક વિચારાતું. દરેક જણ આરામપ્રદ નિવૃત્તિકાળ વિતાવવા ઈચ્છે છે. યોગ્ય આયોજન વિના એ શક્ય નથી. લોકો અગાઉ કરતાં વધુ લાંબું આયુષ્ય ભોગવે છે, જે દેખીતી રીતે સારા સમાચાર છે, પરંતુ એનો અર્થ એ થયો કે નિવૃત્તિકાળ વધુ ખર્ચાળ બની રહ્યો છે. તેથી આગોતરું આયોજન મહત્વનું છે અને નિવૃત્તિ વયે પહોંચે એ પહેલાં નાણાકીય રીતે સુસજ્જ થઈ જાવ.

નિવૃત્તિકાળ માટેનું આયોજન એટલે વૃદ્ધાવસ્થામાં અમુક બાંધી આવક મેળવવા માટે નાણાં કે અસ્ક્યામત બાજુએ મૂકો. નિવૃત્તિ વયે પહોંચતાં પહેલાં જ આ કામ થઈ જવું જોઈએ.

યાદ રહે, તમારો ધ્યેય એવા નિર્ણયો લેવાનો છે, જે તમારી પ્રવૃત્તિના અંગત નાણાકીય સ્થિતિના આધારે તમને તમારા ભાવિ નાણાકીય ધ્યેયો સિદ્ધ કરવામાં તમને મદદ કરવામાં સૌથી અસરકારક નીવડે.

૧. વહેલી શરૂઆત કરો અને શાંતિથી નિવૃત્ત થાવ: દા.ત. તમે નિવૃત્તિકાળ માટે ૨૫ વર્ષની ઉંમરે બચત કરવાનું શરૂ કરો છો, જેથી તમે ૬૦ વર્ષ સુધીમાં નિવૃત્ત થવાની ઈચ્છા રાખી શકો. તો તમારી પાસે ૩૫ વર્ષનો રોકાણ ગાળો રહે છે. જો ૨૫ વર્ષની વયે તમે ૬ ટકાના ચક્રવૃદ્ધિ દરે મહિને ₹ ૧૦૦૦ બચાવવાનું શરૂ કરો તો ૬૦ વર્ષની વયે તમને ₹ ૧૩,૮૦,૨૮૦ મળશે. આના વિકલ્પરૂપે જો તમે ૩૫ વર્ષની વયે આ જ રોકાણ શરૂ કરશો તો ૬૦ વર્ષની વયે તમને માત્ર ₹ ૬,૭૮,૫૮૦ મળશે. ૧૦ વર્ષ પાછળથી બચત શરૂ કરવાને કારણે ૬૦ વર્ષની નિવૃત્તિ વયે થનારી બચતનો આંકડો અડધા કરતાં પણ ઓછો થવા જાય છે.

૨. શાણપણ વાપરીને આયોજન કરો: નિવૃત્તિ પછીના ખર્ચ અને તાકીદની જરૂરિયાતો માટે અમુક રકમ બાજુએ મૂકો. બાળકોના શિક્ષણ અને તેમનાં લગ્ન જેવી આવશ્યક જરૂરિયાતો માટે તમારા સ્રોતો (નાણાં) ફાળવો. આ હેતુઓ માટે તમારે વખત જતાં મોટા ખર્ચા કરવા પડશે.

૩. તમારા આયોજન પર ચોંપ રાખો અને તેની સમીક્ષા કરતા રહો: તમે નક્કી કરેલો લક્ષ્યાંક તમારા હેતુઓને સંતોષે છે કે નહીં તેની ખાતરી કરી લેવા માટે નિયમિત અંતરાલે તમારાં રોકાણોનાં જોખમો, ખર્ચાઓ અને પ્રવાહિતાને સમજો અને એ બાબતમાં નિરાંત રહે એ સુનિશ્ચિત કરો.

૪. તમારા નિવૃત્તિકાળ માટેની બચતોમાં ગાબડું પાડશો નહીં: નિવૃત્તિ પહેલાં એ ખાસ ભંડોળને હાથ પણ અડાડશો નહીં. જો તમે તમારી પ્રવૃત્તિના જરૂરિયાતોને પૂરી કરવા માટે તમારા નિવૃત્તિ ભંડોળમાંથી નાણાં ખર્ચશો તો લાંબા ગાળે તમે મોટી રકમ ગુમાવશો.

એવી પાંચ રીત જણાવો જેમાં ૩૦ વર્ષ પહેલાં નિવૃત્તિકાળ માટેનું આયોજન કરવામાં આવતું હતું.

૧.

૨.

૩.

૪.

૫.

એવી કઈ પાંચ ચીજો છે, જે તમારે તમારા નિવૃત્તિકાળના આયોજન માટે કરવી જરૂરી છે.

૧.

૨.

૩.

૪.

૫.

તમારું નિવૃત્તિકાળ માટેનું ભંડોળ ઊભું કરવા માટે તમારે કેટલું રોકાણ કરવું જોઈએ.

ધારો કે રામ ૩૦ વર્ષની ઉંમરે તેના માસિક ₹ ૧૦,૦૦૦ના ખર્ચ સાથે ૬૦ વર્ષની વયે નિવૃત્ત થવા માગે છે. (અપેક્ષિત આયુષ્ય ૭૫ વર્ષ છે) તેને નિવૃત્તિકાળમાં હાલના ખર્ચના ૮૦ ટકાની જરૂર પડશે એમ ધારી લઈએ તો તેને તેની નિવૃત્તિ માટે કેટલું ભંડોળ જોઈશે અને આ નિવૃત્તિ ભંડોળ ઊભું કરવા માટે તેણે દર મહિને કેટલી રકમ બચાવવી જોઈએ.

ભંડોળની રકમ અને માસિક રોકાણની રકમ જાણવા માટે પહેલાં તો આપણે તેની નિવૃત્તિની વયે દર મહિને તે કેટલો ખર્ચ કરતો હશે એ શોધી કાઢવું જરૂરી છે, કારણ કે કુગાવાને લીધે તેના પ્રવર્તમાન ખર્ચાઓ નાણાંના મૂલ્યની દૃષ્ટિ એ વધવાનાં જ છે.

ચરણ ૧: ૫ ટકાના કુગાવા સાથે નિવૃત્તિના સમયે તેના ખર્ચાઓનું મૂલ્ય.

વર્ષોની સંખ્યા જેના પછી તમે નિવૃત્ત થવાના છો	૫	૧૦	૧૫	૨૦	૨૫	૩૦
નિવૃત્તિના સમયે દર મહિને તમને જેની જરૂર પડવાની છે એ ખર્ચાઓ માટેની રકમ	(૧૨,૭૬૨.૮૨)	(૧૬,૨૮૮.૯૫)	(૨૦,૭૮૯.૨૮)	(૨૬,૫૩૨.૯૮)	(૩૩,૮૬૩.૫૫)	(૪૩,૨૧૯.૪૨)
નિવૃત્તિના સમયે દર મહિને તમને જેની જરૂર પડવાની છે એ ખર્ચાઓ માટેની રકમ (જરૂરિયાતના ૮૦ ટકા)	(૧૦,૨૧૦.૮૨)	(૧૩,૦૩૧.૧૬)	(૧૬,૬૩૧.૪૩)	(૨૧,૨૨૬.૩૮)	(૨૭,૦૯૦.૮૪)	(૩૪,૫૭૫.૫૪)

નોંધ: કુગાવાને કારણે ૩૦ વર્ષ પછી પ્રવર્તમાન ખર્ચાઓમાં વૃદ્ધિ

નિવૃત્તિ વખતે ખર્ચાઓ શા માટે ઓછા હોય છે ? (ઉપરોક્ત સંજોગોમાં ૮૦ ટકા)

- ૧.
- ૨.
- ૩.

જવાબ: રામ હવેથી ૩૦ વર્ષ બાદ નિવૃત્ત થવાનો છે તેથી તેના માસિક ખર્ચાઓ ₹ ૪૩,૨૧૯ હશે અને ૮૦ ટકા સાથે એ ₹ ૩૪,૫૭૫ હશે.

ચરણ ૨: તેની માસિક ખર્ચની જરૂરિયાત માટે રોકડનો સતત પ્રવાહ મળતો રહે એ માટે તેને નિવૃત્તિ સમયે કેટલું ભંડોળ જોઈશે.

ધારણા: ભંડોળ પર અથવા રોકાણ પર વળતર ૭ ટકા છે.

નિવૃત્તિનાં વર્ષોની સંખ્યા	₹ ૧૦,૨૧૦.૨૫ના ખર્ચ માટે	₹ ૧૩,૦૩૧.૧૬ના ખર્ચ માટે	₹ ૧૬,૬૩૧.૪૩ના ખર્ચ માટે	₹ ૨૧,૨૨૬.૩૮ના ખર્ચ માટે	₹ ૨૭,૦૮૦.૮૪ના ખર્ચ માટે	₹ ૩૪,૫૭૫.૫૪ના ખર્ચ માટે
૫	૫૮૫,૧૩૦.૮૫	૭૪૬,૭૮૧.૮૪	૯૫૩,૧૧૬.૬૬	૧,૨૧૬,૪૪૫.૨૨	૧,૫૫૨,૫૨૬.૬૧	૧,૯૮૧,૪૬૧.૦૮
૧૦	૧,૧૧૭,૭૦૭.૬૪	૧,૪૨૬,૫૦૯.૬૫	૧,૮૨૦,૬૨૭.૯૬	૨,૩૨૩,૬૩૩.૮૦	૨,૯૬૫,૬૧૧.૧૦	૩,૭૮૪,૯૫૪.૭૭
૧૫	૧,૬૦૨,૪૫૦.૨૮	૨,૦૪૫,૧૭૭.૭૫	૨,૬૧૦,૨૨૨.૬૬	૩,૩૩૧,૩૭૯.૦૫	૪,૨૫૧,૭૭૭.૬૬	૫,૪૨૬,૪૬૫.૪૩
૨૦	૨,૦૪૩,૬૫૫.૧૭	૨,૬૦૮,૨૭૯.૪૧	૩,૩૨૮,૮૮૮.૯૨	૪,૪૨૮,૬૧૨.૩૧	૫,૪૨૨,૪૨૫.૬૬	૬,૯૨૦,૫૪૧.૭૭
૨૫	૨,૪૪૫,૨૩૨.૬૮	૩,૧૨૦,૮૦૫.૩૯	૩,૯૮૩,૦૨૬.૩૯	૫,૦૮૩,૪૬૩.૧૩	૬,૪૮૭,૯૩૦.૨૭	૮,૨૮૦,૪૨૫.૭૮
૩૦	૨,૮૧૦,૭૪૨.૦૨	૩,૫૮૭,૨૯૮.૨૧	૪,૫૭૮,૪૦૨.૫૭	૫,૮૪૩,૩૩૦.૭૮	૭,૪૫૭,૭૩૫.૩૪	૯,૫૧૮,૧૭૦.૧૧

રામ ૬૦ વર્ષની વયે નિવૃત્ત થશે અને તેનું અપેક્ષિત આયુષ્ય છે ૭૫ વર્ષ, જેને કારણે તેણે ૧૫ વર્ષ માટે ખર્ચાઓની જોગવાઈ કરવી પડશે (૭૫ વર્ષ-૬૦ વર્ષ).

ચરણ ૩: રામે તેનું નિવૃત્તિભંડોળ ઊભું કરવા માટે SIP ખોલાવવાની જરૂર છે, જેમાં તે દર મહિને અમુક રકમ રોકશે, જે ૩૦ વર્ષમાં વર્ષે ૧૦ ટકાના દરે વૃદ્ધિ પામશે. તો રામે આ ભંડોળ માટે દર મહિને કેટલાનું રોકાણ કરવું જોઈએ.

ગણતરી:

ગણતરીના હેતુસર આપણે ₹ ૧૦ લાખનું ભંડોળ નક્કી કરીએ છીએ અને ભંડોળની રકમ જાણી લીધા પછી આપણે તેને જરૂરી રકમથી ગુણીશું.

વ્યાજ / વર્ષની સંખ્યા	₹ ૧૦ લાખનું ભંડોળ સર્જવા માટે જરૂરી માસિક મૂડીરોકાણ					
	૫	૧૦	૧૫	૨૦	૨૫	૩૦
૬ ટકા	(૧૪,૩૨૧.૭૨)	(૬,૧૨૫.૦૪)	(૩,૪૬૮.૫૧)	(૨,૧૯૪.૬૯)	(૧,૪૭૧.૫૦)	(૧,૦૨૧.૧૮)
૮ ટકા	(૧૩,૬૨૧.૩૮)	(૫,૫૧૬.૨૩)	(૨,૯૪૩.૦૯)	(૧,૭૪૬.૨૪)	(૧,૦૯૩.૦૯)	(૭૦૫.૪૧)
૧૦ ટકા	(૧૨,૯૫૮.૧૧)	(૪,૯૬૩.૮૨)	(૨,૪૮૯.૯૧)	(૧,૩૮૧.૨૪)	(૮૦૪.૪૦)	(૪૮૦.૯૩)
૧૨ ટકા	(૧૨,૩૨૯.૯૧)	(૪,૪૬૩.૫૭)	(૨,૧૦૧.૧૪)	(૧,૦૮૭.૧૩)	(૫૮૭.૪૭)	(૩૨૪.૫૭)
૧૫ ટકા	(૧૧,૪૪૯.૨૪)	(૩,૮૦૨.૦૨)	(૧,૬૨૨.૪૧)	(૭૫૩.૫૪)	(૩૬૨.૭૭)	(૧૭૭.૫૬)

ઉપરોક્ત કોઠા પરથી આપણે જાણી શકીએ છીએ કે ₹ ૧૦ લાખનું ભંડોળ ઊભું કરવા માટે રામે દર મહિને ₹ ૪૮૦નું રોકાણ કરવું પડશે. તેથી ₹ ૫૪ લાખના ભંડોળ માટે તેણે દર મહિને ₹ ૨,૫૮૨ રોકવા પડશે = $(૫૪/૧૦) \times ૪૮૦ = ₹ ૨,૫૮૨$

એસાઈન્મેન્ટ:

તમને જરૂર પડવાની છે એ નિવૃત્તિ ભંડોળની અને એ ભંડોળ ઊભું કરવા માટે જરૂરી માસિક રોકાણની નીચે આપેલા કોઠાના આધારે ગણતરી કરો.

૧. તમારા માસિક ખર્ચાઓ ()

(ગણતરીના હેતુસર માસિક ખર્ચાઓ ₹ ૧૦,૦૦૦ ધારી લેવામાં આવ્યા છે. એ તમારા ખર્ચાઓ ₹ ૨૦,૦૦૦ હોય તો પછી ભંડોળને ૨ વડે ગુણો.

૨. ૫ ટકાના કુગાવાના દરે નિવૃત્તિ સમયે તમારી માસિક ખર્ચની જરૂરિયાત _____

તમે નિવૃત્ત થવાના છો એ પછીના વર્ષોની સંખ્યા	૫	૧૦	૧૫	૨૦	૨૫	૩૦
નિવૃત્તિ સમયે પ્રત્યેક મહિને તમને આવશ્યક રકમ	(૧૨,૭૬૨.૮૨)	(૧૬,૨૮૮.૮૫)	(૨૦,૭૮૮.૨૮)	(૨૬,૫૩૨.૮૮)	(૩૩,૮૬૩.૫૫)	(૪૩,૨૧૮.૪૨)
નિવૃત્તિ સમયે પ્રત્યેક મહિને તમને ખર્ચ માટે આવશ્યક રકમ (જરૂરતાના ૮૦ ટકા)	(૧૦,૨૧૦.૮૨)	(૧૩,૦૩૧.૧૬)	(૧૬,૬૩૧.૪૩)	(૨૧,૨૨૬.૩૮)	(૨૭,૦૮૦.૮૪)	(૩૪,૫૭૫.૫૪)

૩. તમને નિયમિત રોકડ પ્રવાહ મેળવવા નિવૃત્તિ ભંડોળ જોઈશે _____

નિવૃત્તિનાં વર્ષોની સંખ્યા	₹ ૧૦,૨૧૦.૨૫ના ખર્ચ માટે	₹ ૧૩,૦૩૧.૧૬ના ખર્ચ માટે	₹ ૧૬,૬૩૧.૪૩ના ખર્ચ માટે	₹ ૨૧,૨૨૬.૩૮ના ખર્ચ માટે	₹ ૨૭,૦૮૦.૮૪ના ખર્ચ માટે	₹ ૩૪,૫૭૫.૫૪ના ખર્ચ માટે
૫	૫૮૫,૧૩૦.૮૫	૭૪૬,૭૮૧.૮૪	૯૫૩,૧૧૬.૬૬	૧,૨૧૬,૪૪૫.૨૨	૧,૫૫૨,૫૨૬.૬૧	૧,૯૮૧,૪૬૧.૦૮
૧૦	૧,૧૧૭,૭૦૭.૬૪	૧,૪૨૬,૫૦૮.૬૫	૧,૮૨૦,૬૨૭.૮૬	૨,૩૨૩,૬૩૩.૮૦	૨,૯૬૫,૬૧૧.૧૦	૩,૭૮૪,૮૫૪.૭૭
૧૫	૧,૬૦૨,૪૫૦.૨૮	૨,૦૪૫,૧૭૭.૭૫	૨,૬૧૦,૨૨૨.૬૬	૩,૩૩૧,૩૭૮.૦૫	૪,૨૫૧,૭૭૭.૬૬	૫,૪૨૬,૪૬૫.૪૩
૨૦	૨,૦૪૩,૬૫૫.૧૭	૨,૬૦૮,૨૭૮.૪૧	૩,૩૨૮,૮૮૮.૮૨	૪,૪૨૮,૬૧૨.૩૧	૫,૪૨૨,૪૨૫.૬૬	૬,૯૨૦,૫૪૧.૭૭
૨૫	૨,૪૪૫,૨૩૨.૬૮	૩,૧૨૦,૮૦૫.૩૮	૩,૯૮૩,૦૨૬.૩૮	૫,૦૮૩,૪૬૩.૧૩	૬,૪૮૭,૮૩૦.૨૭	૮,૨૮૦,૪૨૫.૭૮
૩૦	૨,૮૧૦,૭૪૨.૦૨	૩,૫૮૭,૨૮૮.૨૧	૪,૫૭૮,૪૦૨.૫૭	૫,૮૪૩,૩૩૦.૭૮	૭,૪૫૭,૭૩૫.૩૪	૯,૫૧૮,૧૭૦.૧૧

૪. ₹ _____ નું ભંડોળ ઊભું કરવા માટે તમારે કરવું પડનારું માસિક રોકાણ

ધારણા: તમારા જોખમની માત્રા પ્રમાણે તમે વ્યાજ દર લઈ શકો છો.

ગણતરીના હેતુસર ₹ ૧૦ લાખનું ભંડોળ ઊભું કરવા માટે તમારે નિયમિત બચત કરવાની છે. જો તમારી જરૂરિયાત ₹ ૨૦ લાખની છે તો માસિક રોકાણની રકમને ૨ વડે ગુણો.

Interest/ No. Of years	₹ ૧૦ લાખનું ભંડોળ સર્જવા માટે જરૂરી માસિક મૂડીરોકાણ					
	૫	૧૦	૧૫	૨૦	૨૫	૩૦
૬ ટકા	(૧૪,૩૨૧.૭૨)	(૬,૧૨૫.૦૪)	(૩,૪૬૮.૫૧)	(૨,૧૮૪.૬૮)	(૧,૪૭૧.૫૦)	(૧,૦૨૧.૧૮)
૮ ટકા	(૧૩,૬૨૧.૩૮)	(૫,૫૧૬.૨૩)	(૨,૯૪૩.૦૮)	(૧,૭૪૬.૨૪)	(૧,૦૮૩.૦૮)	(૭૦૫.૪૧)
૧૦ ટકા	(૧૨,૯૫૮.૧૧)	(૪,૯૬૩.૮૨)	(૨,૪૮૮.૮૧)	(૧,૩૮૧.૨૪)	(૮૦૪.૪૦)	(૪૮૦.૮૩)

૧૨ ટકા	(૧૨,૩૨૯.૯૧)	(૪,૪૬૩.૫૭)	(૨,૧૦૧.૧૪)	(૧,૦૮૭.૧૩)	(૫૮૭.૪૭)	(૩૨૪.૫૭)
૧૫ ટકા	(૧૧,૪૪૯.૨૪)	(૩,૮૦૨.૦૨)	(૧,૬૨૨.૪૧)	(૭૫૩.૫૪)	(૩૬૨.૭૭)	(૧૭૭.૫૬)

૧૩. રોકાણવિષયક કમાન્ડમેન્ટ્સ

અહીં તમારે માટે કેટલીક માર્ગદર્શિકાઓ રજૂ કરી છે, જેને તમારે અનુસરવાની છે.

- તમે રોકાણ કરો એ પહેલાં સ્પષ્ટ અને વાજબી રોકાણ ધ્યેયો નક્કી કરો.
- યાદ રાખો કે કોઈ પણ રોકાણમાં જોખમ હોય જ છે. જેમ સંભવિત નફો વધે એમ જોખમ પણ વધે.
- તમારા એકંદરે જોખમને ઘટાડવા તમારા ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પોર્ટફોલિયોનું વૈવિધ્યીકરણ (ડાઈવર્સિફાઈ) કરો.
- દેવું ઈકિવિટી અને રોકડ સમકક્ષ અસ્ક્યામતોનો સમાવેશ કરતું યોગ્ય એસેટ મિક્ષ પસંદ કરો.
- તમારા જ્ઞાન, જાણકારીની મર્યાદા ઓળખી લો. તમને સમજણ ન પડે એવા રોકાણોને ટાળો.
- હોમવર્ક (ગૃહકાર્ય) કરો. તમે શેમાં રોકાણ કરો છો અને તેની તમારા જોખમ સંભવિત વળતર અને તમારા પોર્ટફોલિયોની માર્કેટબિલિટી (બજારમાં વેચાણ ક્ષમતા) પર શી અસર પડશે એ વિષે તમે જાણો છો એની ખાતરી કરી લો.
- ધ્યાનમાં રાખો કે તમારા રોકામો પર આવકવેરો રોકાણ વિષયક નિર્ણય લેતી વખતે ચુકવવો પડશે.
- ગરમાગરમ ટિપ્સ કે અફવાઓના આધારે રોકાણ ન કરો.તેઓ ભાગ્યે જ સાચી પડતી હોય છે.
- તમને સમજાતી ન હોય એવી રોકાણ વિષયક સલાહને આંખ મીંચીને અનુસરશો નહીં
- જો તમને એમ લાગતું હોય કે તમારા નાણાકીય સલાહકારે સૂચવેલા રોકાણો તમારા માટે યોગ્ય નથી તો એને ના કહેતા ગભરાશો નહીં.
- જો તમને પરવડતું ન હોય અથવા અનુકૂળ ન જાણાતું હોય તો જોખમ લેશો નહીં . જોખમ માટેની તમારી ક્ષમતાને સમજી લેજો.

રોકાણવિષયક વ્યૂહો

ડાઈવર્સિફિકેશન નાણાને વિવિધ કંપનીઓ અને પ્રોડક્ટોમાં રોકીને અને તે જુદાજુદા સમયે મળી રહે એ સુનિશ્ચિત કરીને જોખમ ઘટાડવાનો ધ્યેય રાખે છે એટલેકે બધું રોકાણ એક જ કંપનીમાં કે એક જ પ્રોડક્ટમાં કરવામાં નથી આવતું. તમે તમારા નાણા ઘણી વિવિધ સંખ્યાઓમાં જુદા જુદા પ્રકારના રોકાણોમાં અને વિવિધ બજારોમાં જેમ કે રોકડ બાંધી આવકની સિક્યોરિટીઝ કંપનીઓના શેર્સ કે મ્યુ. ફંડોમાં રોકવા ઈચ્છતા હો એવું બની શકે છે.

જો તમે અગાઉથી નિર્ધારિત (ફિક્સ્ડ) વ્યાજના રોકાણમાં રોકાણ કરતા હો તો તમારા નાણા એ પ્રકારની વિવિધ પ્રોડક્ટોમાં ફેલાવીને રાખવાનું હિતાવહ રહેશે, જેથી તમારા રોકાણો જુદી જુદી તારીખે પાકે જો વ્યાજદર બદલાય તો આ સંજોગોમાં અમુક જોખમ ઘટે છે. આને લાધે તમને વધુ નિયમિત ધોરણે આવક પણ મળતી રહેશે. તમારે

તમારું જોખમ હેમેશા વિવિધ રોકાણો પર ફેલાવી રાખવું જોઈએ . જોકે ઘણા બધા નાના રોકાણો હોય તો ઘણી દેખરેખ રાખવી પડે એવું બની શકે છે. ઉપરનો ડાયાગ્રામ એ વાતનું વિરુપણ કરે છે કે સ્ટોક્સમાં સાદું ડાઈવર્સિફિકેશન બિનપદ્ધતિસરના જોખમને જે વ્યક્તિગત રોકાણ સાથે ખાસ સંકળાયેલું હોય છે. ખાસતું ઘટાડીને ખમી શકાય એવી કક્ષાએ પહોંચાડે છે. એક હદ પછીનું ડાઈવર્સિફિકેશન કોઈ અસર નહીં કરી શકે અને તે જોખમને વધુ ઘટાડી નહીં શકે . ડાઈવર્સિફિકેશન બાદ નાણાંનું કોઈ પણ જોખમ બજાર જોખમ કે પદ્ધતિસર જોખમને કારણે હોય છે.

અસ્કયામતોની ફાળવણી

અસ્કયામતોની ફાળવણી એક પોર્ટફોલિયોમાં એક ચોક્કસ પ્રકારનાં રોકાણનો કેટલો હિસ્સો જુદા જુદા પ્રકારની દૃષ્ટિએ (શેર્સ, બોન્ડ્સ, રિઅલ એસ્ટેટ વગેરે) અને બજારોની (ઈકિવિટી , ડેબ્ટ, અથવા મેનોડિટી) હોવો જોઈએ એ નક્કી કરવાની પ્રક્રિયા છે. અસ્કયામતોની ફાળવણી ડાઈવર્સિફિકેશન અને કામગીરી બંનેમાં સુધારો કરી શકે છે. જો કે આ બંને ધ્યેયો વચ્ચે એક હદ પરસ્પર ધર્ષણ થાય છે તેમ છતાં જો એ સુનિશ્ચિત કરવામાં મદદરૂપ થાય છે કે રોકાણો બજારો અને સિક્યોરિટીઝની બહોળી રેન્જમાં ફેલાયેલા રહે અને ફાળવણીઓ એવી રીતે પસંદ કરવી જોઈએ, જેથી એવી બજારો અને સિક્યોરિટીઝમાં વધુ પડતું રોકાણનહીં થઈ જાય, જેમની હિલચાલ મજબૂતપણે એકબીજા સાથે સંકળાયેલી છે. અસ્કયામતોની ફાળવણી, જેમનું મૂલ્ય સમગ્રપણે ઓછું આંકવામાં આવે છે. એવી બજારો અને ક્ષેત્રોને ઓળખી કાઢીને કામગીરીને સુધારી શકે છે. આવી બજારો અને ક્ષેત્રોને સચોટ પણે ઓળખી કાઢવાથી કામગીરી સ્પષ્ટપણે સુધરશે.

૧૪. રોકાણ વિષયક સાધનો

નિવૃત્તિ પછી લોકો એ બે મુખ્ય કારણસર રોકાણ કરે છે. પહેલું કારણ છે તેમની આવકમાં અણધાર્યો ઘટાડો કે તેમના ખર્ચાઓમાં અણધાર્યો વધારો થઈ જાય તોય તેમણે ઈચ્છ્યું છે એવું જીવન ધોરણ જાળવી રાખવા માટે દરેક નિવૃત્તિ માણસ તેણે નિવૃત્તિ પહેલા ભોગવેલી જીવનશૈલી જ જાળવી રાખવા માગતો હોય છે. તેથી તેણે એ સુનિશ્ચિત કરી લેવું જોઈએ કે નિવૃત્તિ પછીની તેની આવક પૂરતી હોય અને તેની નિવૃત્તિપૂર્વની આવકની આસપાસ હોય. જ્યારે એક માણસ વૃધ્ધ થાય છે ત્યારે તબીબી સમસ્યાઓનો ભય જાગે છે. તબીબી વીમા કવચ પાછળના ખર્ચને પણ પહોંચી વળવાનું હોય છે. નિવૃત્તિપૂર્વના દિવસોમાં લીધેલું નિયમિત તબીબી વીમા કવચ તબીબી સમસ્યાઓથી રક્ષણ મેળવવા માટે ચાલું રાખવું જરૂરી છે. રોજિંદા ખર્ચાઓને પહોંચી વળવા માટે વેતનના વિકાસ તરીકે નિયમિત આવક સુનિશ્ચિત કરી લેવી એ આજના સમયનો તકાજો છે. પ્રોવિડન્ટ ફંડના લાભો, ગ્રેયુઈટી ફંડ વગેરે જેવા નિવૃત્તિ વખતે મળતા લાભોનું નિયમિત અંતરાલે વ્યાજની આવક રળી આપે એવા સાધનોમાં રોકાણ કરીને આ ધ્યેય સિધ્ધ કરી શકાય છે.

પેન્શન પ્લાન:

જીવનનાં પ્રારંભિક તબક્કાઓ દરમિયાન પસંદ કરેલી પેન્શન પ્રોડક્ટ્સની મદદ વડે નિયમિત આવક મેળવી શકાય છે. આવા પ્લાન્સ નિવૃત્તિકાળ દરમિયાન નિયમિત આવક મેળવી શકાય છે. આવા પ્લાન્સ નિવૃત્તિકાળ દરમિયાન નિયમિત પેન્શન સુનિશ્ચિત કરી આપે છે. જો કોઈ વ્યક્તિએ અગાઉ આવા પ્લાન્સ નહીં લીધા હોય તો તે વીમા

કંપનીઓ દ્વારા ઓફર કરવામાં આવે છે એવી તત્કાળ પેન્શન પ્લાન લઈ શકે છે. નમુનારૂપ પેન્શન પ્લાનમાં તમે એક જ વખતે એક સામટી રકમ ભરી દેવાની અથવા તમારી કમાણીના વર્ષો દરમિયાન દર વર્ષે નિયમિત નિર્ધારિત ભરવાની લવચિકતા ધરાવો છો. ત્યારબાદ તમારો પસંદગીના ફંડોમાં એનું રોકાણ કરાય છે. પ્લાન લેતી વખતે નક્કી થયેલી ઉંમરે પહોંચ્યા બાદ તમે ગમે ત્યારે પેન્શન મેળવી શકો છો. ઘણા ખરા યુનિટ લિન્કડ પેન્શન પ્લાન્સ પણ પેન્શનનાં વિકલ્પોની બહોળી શ્રેણી સાથે બજારમાં આવે છે, જે તમને નિવૃત્તિ પછીના લાભોની ચૂકવણીની રકમ ઠરાવવાની પસંદગી આપે છે. આ ઉપરાંત પ્લાનમાં નિર્ધારિત નિવૃત્તિ વયે પહોંચવાનાં સમયે તમે ભેગા થયેલા ભંડોળમાંથી ૩૩ ટકા સુધીની લમ્પસમનો કર મુક્ત ઉપાડ પણ કરી શકો છો.

કૃપયા મૂડીરોકાણ કરતાં પૂર્વ છેલ્લામાં છેલ્લી સંબંધિત કર જોગવાઈઓ જુઓ.

કેસ સ્ટડી

૫૮ વર્ષનો રમણ છ મહિનામાં ૬૦ વર્ષનો થાય એટલે નિવૃત્ત થવા વિચારે છે. હાલમાં તેનું નિવૃત્તિ ભંડોળ લગભગ ૭,૫૦,૦૦૦ છે. તે એક એન્યુઈટી ખરીદવામાં તેનો ઉપયોગ કરવા માગે છે અને તે એવી એન્યુઈટી ઈચ્છે છે જે તેને નિયમિત આવક કરાવી આપે ધુમ્રપાન નહીં કરતો અને કોઈ ગંભીર આરોગ્ય સમસ્યાઓથી મુક્ત રમણ તેના બાકીનાં આયુષ્યમાં દર વર્ષે ₹ ૪૫,૦૦૦ અથવા મહિને ₹ ૩૭૫૦ મેળવશે (૬ ટકાના એન્યુઈટી દરની ધારણા સાથે)

માસિક આવક યોજના

તમે પોસ્ટ ઓફિસ અથવા બેન્કની માસિક આવક યોજના પર પણ પસંદગી ઉતારી શકો છો. આ યોજના તમને વ્યાજની નિયમિત આવકની ખાતરી આપે છે. અહીં ફંડોની સલામતી અને પ્રવાહિતા પણ સુનિશ્ચિત છે. પોસ્ટ ઓફિસનો માસિક આવક યોજનામાં વળતરનો વર્તમાન દર ૮ ટકા છે.

એક્ટિવિટી

જ્યોર્જ નામનો એક ફેક્ટરી કામદાર ૬૦ વર્ષની વયે નિવૃત્તિ થવામાં છે. તેના અંતિમ લાભો (પીએફ, ગ્રેચ્યુઈટી વગેરે લગભગ ₹ ૩,૦૦,૦૦૦ ના છે અને તે બચતો તથા રોકાણો પણ ધરાવે છે જેનું મૂલ્ય લગભગ ૮૦,૦૦૦ છે. જ્યોર્જ નક્કી કર્યું છે કે તે તેના અંતિમ લાભોના ૨૫ ટકા તેની પુત્રીના લગ્ન માટે કરમુક્ત એકસામટી તરીકે લેશે. હવે તેની પાસે ₹ ૨,૨૫,૦૦૦ રહેશે, જેનું તે રોકાણ કરવા અને એમાંથી આવક મેળવવા ઈચ્છે છે.

જ્યોર્જ માટે એવી માસિક આવક યોજના સૂચવો જે તેને સલામતી, પ્રવાહિતા અને આકર્ષક વળતરની ખાતરી આપે.

મ્યુચ્યુઅલ ફંડો

- મ્યુચ્યુઅલ ફંડ સામાન્યપણે રોકાણકારોના એક જૂથ પાસેથી મળેલા નાણાંનો સંગ્રહ છે, જેનું વ્યવસાયિક ધોરણે વ્યવસ્થાપન થાય છે.
- મ્યુચ્યુઅલ ફંડ મેનેજર તમારા નાણાં ફંડના રોકાણ ઉદ્દેશના આધારે સ્ટોક્સ અને બોન્ડ્સ સહિતની સિક્યોરિટીઝ, નાણાં બજારના સાધનો અથવા આ બધાના અમુક સંયોજનરૂપે રોકાણ કરે છે.
- મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં રોકાણ કરીને તમે ડાઈવર્સિફાઈ કરી શકો છો અને તેના દ્વારા તમારા જોખમને ઘટાડી શકો છો. માળખાના આધારે મ્યુચ્યુઅલ ફંડોનું વર્ગીકરણ કરી શકાય છે.

ઓપન-એન્ડેડ સ્કીમ્સ કોઈ પણ સમયે યુનિટોનું વેચાણ અને પુનઃખરીદી કરે છે. ફંડ યુનિટ્સ વેચે ત્યારે રોકાણકારો ખરીદે છે અને રોકાણકાર રિડીમ (વેચાણ) કરે ત્યારે ફંડ એ યુનિટોની પુનઃખરીદી કરે છે. ખરીદી કે રિડીમ એનએવી (નેટ એસેટ વેલ્યુ) આધારિત ભાવે થાય છે.

ક્લોઝ-એન્ડેડ સ્કીમ અંતર્ગત, ઓફર બંધ થયા પછી રોકાણકારો ફંડમાંથી યુનિટ્સ ખરીદી કે રિડીમ કરી શકતા નથી. રોકાણકારો ઈચ્છે ત્યારે યુનિટ્સ ખરીદી કે વેચી શકે એ માટે ક્લોઝ-એન્ડેડ સ્કીમ્સને સ્ટોક એક્સચેન્જોમાં લિસ્ટેડ કરવામાં આવે છે.

સિસ્ટેમેટિક ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પ્લાન (પદ્ધતિસરની રોકાણ યોજના-સિપ)

મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં તમારાં નાણાંનું રોકાણ કરવા માટેની આ એક સાદી અને શિસ્તબદ્ધ વ્યૂહરચના છે. સંપત્તિ ભેગી કરવા માટેની આ લાંબા ગાળાની વ્યૂહરચના છે. એક જ વખતનું રોકાણ કરનારની તુલનાએ સિપનો રોકાણકાર સારા દરે વળતર મેળવે છે. સિપમાં મ્યુચ્યુઅલ ફંડમાં એક ચોક્કસ મુદત સુધી નિયમિત અંતરાલે એક ચોક્કસ રકમ જમા કરવાની રહે છે, જે રિકરિંગ ડિપોઝિટ સાથે ઘણી મળતી આવે છે. બજારમાંની વોલેટિલિટી (ભાવની ભારે વધઘટ)ને અવગણીને તમે દર મહિને ફંડના યુનિટો ખરીદી શકો છો. તમારું રોકાણ તો એ જ રહે છે ત્યારે ઘટના બજારમાં વધુ સંખ્યામાં અને વધતાં બજારમાં ઓછી સંખ્યામાં વધુ યુનિટ્સ ખરીદી શકાય છે. એક વખત સિપનો વિકલ્પ પસંદ કર્યા પછી તમે માર્કેટ સ્વિંગ્સમાં (બજાર ઉપર નીચે જવી)માં આપમેળે ભાગ લો છો. સિપ રૂપી કોસ્ટ એવરેજિંગ (રૂપિયામાં ખર્ચની સરેરાશ) સુનિશ્ચિત કરે છે, કારણ કે સાતત્યપૂર્ણ રોકાણ એ વાતની ખાતરી આપે છે કે યુનિટની એવરેજ કોસ્ટ સરેરાશ બજાર ભાવની નીચલી રેન્જમાં બંધ બેસશે. સિપ સામાન્યપણે મહિને લઘુત્તમ ₹ ૧૦૦૦ની રકમથી શરૂ થાય છે અને ઈલેક્ટ્રોનિક ક્લીઅરિંગ સર્વિસ (ઈસીએસ) વાપરવા માટેની ઉપલી મર્યાદા ઈન્સ્ટ્રક્શન (સૂચના) દીઠ ₹ ૨૦,૦૦૦ છે.

સિપની કાર્ય પદ્ધતિ

સિપનો વધારાનો લાભ એ છે કે તે તમને બજારની હિલચાલ વિશે બીજું અનુમાન કરવાના પ્રયાસ વિના બજારમાં રોકાણ કરવાની છૂટ આપે છે. તમે દર મહિને એક બાંધી રકમ (ધારો કે ₹ ૫૦૦) રોકવા પ્રતિબદ્ધ થાવ છો તેથી જ્યારે બજાર ઊંચું હોય ત્યારે ફંડની એનએવી પણ ઊંચી હોય છે. આમ તમને ₹ ૫૦૦ના રોકાણ પર માત્ર થોડા જ યુનિટો મળે છે. જો એનએવી નીચી હોત તો એ જ ૫૦૦ રૂપિયામાં તમને વધુ યુનિટો મળી શક્યા હોત.

મહિનો	એનએવી	યુનિટોની સંખ્યા (૫૦૦/એનએવી)
૧ જાન્યુઆરી	૧૦	૫૦
૧ ફેબ્રુઆરી	૧૦.૨૫	૪૮,૭૮૦
૧ માર્ચ	૧૧	૪૫,૪૫૪
૧ એપ્રિલ	૧૨	૪૧,૬૬૭
૧ મે	૮.૮૫	૫૦,૨૫૧
૧ જૂન	૧૨	૪૧,૬૬૭
		૨૨૭.૮૨૦

આમ માત્ર માસિક ૫૦૦ રૂપિયાનું રોકાણ કરીને છ મહિનાની અંદર તમે ૨૨૭.૮૧ યુનિટો ખરીદી શકશો. છ મહિનાના સમયગાળા દરમિયાન સરેરાશ એનએવી (૧૦.૮૬)થી જો તમે જે સરેરાશ એનએવીએ તમને નફો થશે. જો તમે જે સરેરાશ એનએવીએ યુનિટો ખરીદ્યા છે એના કરતાં ઊંચી એનએવીએ વેચશો તો ₹ ૩૦૦૦ના રોકાણ વડે તમે કેટલો નફો કરશો એ દર્શાવતો કોઠો નીચે આપ્યો છે.

એનએવી (એ)	યુનિટ્સ (તમે બધા જ (એનએવીx૨૭૭.૮૧)) યુનિટ્સ વેચી નાખો છો (સી) એમ ધારી લઈએ) (બી)	નફો=((સી)-૩૦૦૦)	
૧૦.૮૬ (સરેરાશ)	૨૭૭.૮૧	૩૦૧૭.૧૭	૧૭.૦૨
૧૧	૨૭૭.૮૧	૩૦૫૫.૮૧	૫૫.૮૧
૧૨	૨૭૭.૮૧	૩૩૩૩.૭૨	૩૩૩.૭૨
૧૩	૨૭૭.૮૧	૩૬૧૧.૫૩	૬૧૧.૫૩
૧૪	૨૭૭.૮૧	૩૮૮૮.૩૪	૮૮૮.૩૪

એન્યુઈટીઝ

એન્યુઈટીઝ એ ઈન્સ્યોરન્સ કંપની દ્વારા વેચવામાં આવતા એવા કોન્ટ્રેક્ટો છે જે તેના ધારકને ચોક્કસ અંતરાલે, સામાન્યપણે નિવૃત્તિ પછી રકમ ચૂકવવા માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યા હોય છે.

ચોક્કસ નિર્ધારિત વયે પહોંચો એ પહેલાં કમાણી ઉપાડવી હોય તો પેનલ્ટી (દંડ) ભરવી પડે છે અને ઉપાડના સમયે તેના પર કર લાગે છે.

એન્યુઈટીઝ તુલનાત્મક રીતે સલામત, ઓછી ઉપજ આપતું રોકાણ છે. એન્યુઈટીઝ મૃત્યુ લાભ ધરાવે છે, જે એન્યુઈટીઝના પ્રવર્તમાન મૂલ્ય અથવા ખરીદદારે ભરી છે એ રકમ કરતાં વધુની સમકક્ષ હોય છે.

વિમા પોલિસી

તમારાં જીવન અને મિલકત સામેના મોટા ભાગનાં જોખમો વિમા યોજનાઓ (ઈન્સ્યોરન્સ પ્લાન્સ) હેઠળ આવરી લઈ શકાય છે. કેટલાક સર્વસામાન્ય ઈન્સ્યોરન્સ પ્લાન્સ આ મુજબના છે:

- યુનિટ લિન્કડ ઈન્સ્યોરન્સ પ્લાન્સ (યુલિપ)
- ટર્મ/ટર્મ વિથ રિટર્ન ઓફ પ્રિમિયમ પ્લાન્સ (એમાં ચોક્કસ મુદત પછી તમારાં પ્રિમિયમ પરત કરાય છે)
- આરોગ્ય વિમો
- અંગત અકસ્માત વિમો
- તમારાં ઘર / કાર માટેનું વિમા કવચ
- તમારા કુટુંબ જવાબદારીઓથી રક્ષણ કરવા માટે વિમા કવચ
- પ્રવાસ વિમો

તમે પસંદ કરો છો કવર (કવચ)નું મૂલ્ય રક્ષણ માટેની તમારી જરૂરિયાત પર નિર્ભર રહે છે. જો તમે અસ્ક્યામતોનો વિમો લેવા માટે અરજી કરો તો મૂલ્યમાં તમારી એ અસ્ક્યામત રિપ્લેસ (એકની જગ્યાએ બીજી) કરવાનો ખર્ચ આવરી લેવાયો હોવો જોઈએ. એ જ રીતે ટર્મ પ્લાન પૂરો થયા પછી મળનારી અંતિમ રકમ જો (તમારું મૃત્યું થાય તો તમારાં કુટુંબીજનોને જે નાણાકીય ખોટ જશે એનો મોં બદલો તમારાં કુટુંબને અપાવી શકે એટલી હોવી જોઈએ. જો તમે યુલિપ, એન્ડાઉમેન્ટ, કે મની બેક પોલિસીઓ લો છો તો એ તમારાં એકંદર ફાઈનાન્સિયલ પ્લાનને અનુરૂપ હોવી જોઈએ અને તમે ભંડોળનો ઉપયોગ કરવાની અપેક્ષા રાખો ત્યારે તમને એ ભંડોળ અપાવે એવી હોવી જોઈએ.

એક્ટિવિટી

૫૮ વર્ષના મહેશ કૌશિક તેમના ₹ ૧૦ લાખના અંતિમ લાભોનો એક હિસ્સો એવી પ્રોડક્ટમાં રોકવા માંગે છે, જે તેમને માટે જીવનભર વિમા કવચ સાથે એકધારું વાર્ષિક વળતર સુનિશ્ચિત કરે. તેમના કંઈ પ્રોડક્ટ આદર્શ ગણાશે ?

આરોગ્ય વિમો

ભારતમાં પ્રચલિત આરોગ્ય વિમા પોલિસીઓ: ભારતમાં વિવિધ આરોગ્ય કે તબીબી વિમા પોલિસીઓ પ્રચલિત છે. તેમના દ્વારા આપવામાં આવતાં કવચના આધારે તેમને નીચેની શ્રેણીઓમાં વિભાજિત કરી શકાય.

સર્વગ્રાહી ઓરોગ્ય વિમા કવચ: આ પ્લાન તમને હોસ્પિટલાઈઝેશન કવચ હિતનું સંપૂર્ણ આરોગ્ય કવચ પુરું પાડે છે. સાથો સાથ તે બીજા કોઈ પણ આરોગ્ય સંભાળના ખર્ચાઓને આવરી લેવા માટેનું આરોગ્ય ભંડોળ પણ ઊભું કરે છે.

હોસ્પિટલાઈઝેશન પ્લાન: આ પ્રકારની આરોગ્ય વિમા પોલિસીઓ તમને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવાની જરૂર પડે ત્યારે થનારા તમારા ખર્ચાઓને આવરી લે છે. આ શ્રેણીની અંદર, પ્રોડક્ટ્સ ખર્ચાઓના વિવિધ મથાળા (હેડ્સ) માટે પે-આઉટ (વિમા કંપની દ્વારા ચુકવાતી રકમ)ના જુદાં જુદાં માળખાઓ અને મર્યાદાઓ ધરાવતી હોઈ શકે છે. હોસ્પિટલાઈઝેશનનું કવચ રિઈમ્બર્સમેન્ટ (તમે હોસ્પિટલને ચૂકવેલી રકમ પાછળથી વિમા કંપની તમને પરત કરે છે) આધારિત પ્લાન અથવા બાંધેલા લાભવાળા (ફિક્સ્ડ બેનિફિટ) પ્લાન હોઈ શકે છે.

ગંભીર બીમારી માટેના પ્લાન્સ: આ આરોગ્ય વિમા પ્લાન તમને હાર્ટએટેક, ઓર્ગન, ટ્રાન્સપ્લાન્ટ્સ (બગડેલા અવયવની જગ્યાએ નવું, તંદુરસ્ત અવયવ બેસાડવું), લકવો અને ક્રિડની ફેઈલ્યોર (ક્રિડની કામ કરતી બંધ થવી) તથા એવી બીજી ગંભીર બિમારીઓ સામે કવચ પુરું પાડે છે. આ પ્લાન વારંવાર નહીં કરવા પડતા અને ખૂબ ઊંચા કહેવાય એવા તબીબી ખર્ચાઓને આવરી લેવાનું ધ્યેય રાખે છે.

ચોક્કસ સ્થિતિઓ સામે કવચ: આ પ્લાન ડાયાબિટિસ કે કેન્સર જેવી બીમારીઓને કારણે ઊભી થનારી અમૂક ચોક્કસ તકલીફો સામે આરોગ્ય વિમાો આપવા માટે તૈયાર કરાયો છે. એમાં રોગ વ્યવસ્થાપન કાર્યક્રમ જેવી વિશિષ્ટતાનો પણ સમાવેશ હોઈ શકે છે, જે આવરી લેવાયેલો સ્થિતિમાં અનિવાર્ય હોય છે.

રિવર્સ મોર્ગેજ

વરિષ્ઠ નાગરિકોની નાણાકીય જરૂરિયાતો પૂરી થાય એ માટે તેમને થતી રોકડ આવકમાં થોડોક વધારો કરવા માટે રિવર્સ મોર્ગેજનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. એ વરિષ્ઠ નાગરિકોને અપાતી એક પ્રકારની લોન છે, જેમાં તેમની ઘરરૂપી મિલકતમાંની ઈક્વિટીને આવકના પ્રવાહમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે છે. આ સ્કીમમાં લોન લેનારાઓ (વરિષ્ઠ નાગરિકો) તેમની ઘરરૂપી મિલકતને બેંક પાસે ગીરવે મૂકે છે અને એના બદલામાં બેંક તેમને એકસામટી મોટી રકમ અથવા ચોક્કસ સમયાંતરે નિર્ધારિત રકમની ચુકવણી કરે છે, જે તેમને બાકીના આયુષ્યભર મળતી રહે છે. ઘરના માલિકે તેના જીવનકાળ દરમિયાન આ લોન ચુકવવાની હોતી નથી. તેનું મૃત્યુ થાય અથવા તે કાયમ માટે ઘર છોડી જાય તો એના ઘરના વેચાણ દ્વારા, ભેગા થયેલા વ્યાજ સહિત બેંકને પેલી લોનની ભરપાઈ કરવામાં આવે છે. સિલક રકમ તેના વારસદારોને સોંપી દેવાય છે. એકસામટી મોટી લોન લેનાર તેની જરૂરિયાત પ્રમાણે વાપરી શકે છે. રિવર્સ મોર્ગેજ વરિષ્ઠ નાગરિકો માટે ચોક્કસપણે એક નાણાકીય સહાય છે, જે તેમને બીજા કોઈ પર પણ નિર્ભર રહ્યાં વિના પોતાની મરજી મુજબની જીવનશૈલી જાળવવા અને પોતાની વપરાશકર્તા તરીકેની જરૂરિયાતો પૂરી કરવાને સમર્થ બનાવે છે. લોનની મુદત ૧૫ વર્ષની હોય છે, જ્યારે છેલ્લો હયાત લોન લેનાર મૃત્યુ પામે અથવા તેનું ઘર વેચવા કાઢે / કાયમ માટે ઘર છોડીને વૃદ્ધાશ્રમમાં અથવા સગાસંબંધીને ત્યાં રહેવા જતો રહે ત્યારે લોનની પુનઃચુકવણી કરવાની થાય છે. રહેણાંક મિલકતના વેચાણ દ્વારા મળનારી રકમમાંથી ભેગા થયેલાં વ્યાજ સાથે લોનની પતાવટ કરવાની હોય છે. ભેગા થયેલા વ્યાજ સાથે લોનની પતાવટ પેલી મિલકતનું વેચાણ કર્યા વિના કરવાનો પહેલો અધિકાર લોન લેનારાને અથવા તેના / તેણીના / તેમના વારસદારોને આપવામાં આવે છે. લોન પુનઃચુકવણીનો સમય પાકે ત્યારે ઘર વેચવા માટે બે મહિનાનો વાજબી સમય આપવામાં આવે છે.

એક્ટિવિટી

શ્રીમતી ડાયેન્દ્રા આગામી પાંચ વર્ષમાં નિવૃત્ત થવાના છે. તેઓ દર મહિને એવી પ્રોડક્ટમાં ₹ ૧૫,૦૦૦ રોકવા માગે છે, જે તેમને

એ) કર લાભ

બી) વ્યાજની આવક

સી) કટોકટી માટે ગમે તે સમયે મુદ્દલ ઉપાડી લેવાની સગવડ આપે.

તેમને માટે કઈ પ્રોડક્ટ યોગ્ય છે અને શા માટે ?

રોકાણના વિકલ્પોનું તુલનાત્મક વિશ્લેષણ

	વળતરનો દર	વળતરનો દર	જોખમ	પ્રવાહિતા	કર લાભ	સરળતા
	વાર્ષિક આવક	મૂડીની મૂલ્યવૃદ્ધિ				
નાણાકીય સિક્કોરિટીઝ						
ઈક્વિટી	નીચી	ઊંચી	ઊંચી	ઊંચી	હા	ઊંચી
નોન-કન્વર્ટિબલ ડિબેન્ચર્સ	મધ્યમ	નીચી	મધ્યમ	સરેરાશ	શૂન્ય	ઊંચી
નાણાકીય જામીનગીરીઓ (સિક્કોરિટાઈઝ ન કરેલી)						
બેંક ડિપોઝિટ્સ	નીચી	શૂન્ય	નીચી	ઊંચી	હા	ઊંચી
પ્રોવિડન્ટ ફંડ	શૂન્ય	મધ્યમ	શૂન્ય	નીચી	હા	ઊંચી
જીવન વિમો	શૂન્ય	સરેરાશ	શૂન્ય	નીચી	હા	ઊંચી
મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ						
ગ્રોથ/ઈક્વિટી	નીચી	ઊંચી	ઊંચી	ઊંચી	હા	ઊંચી
ઈન્કમ/ડેટ	મધ્યમ	સરેરાશ	નીચી	ઊંચી	હા	ઊંચી
વાસ્તવિક (રિયલ) અસ્ક્યામતો						
રિયલ એસ્ટેટ	નીચી	મધ્યમ	નીચી	નીચી	શૂન્ય	સરેરાશ
સોના/ચાંદી	શૂન્ય	નીચી	સરેરાશ	સરેરાશ	શૂન્ય	સરેરાશ

ટેબલમાં ભૂતકાળના અનુભવના આધારે આંકડા દર્શાવ્યા છે, તે પાતરીબંધ નથી. રોકાણકારોને વિનંતી કે તેઓ જાતે નિર્ણય લે અને એ ધ્યાનમાં રાખે કે બજારમાં કરાતું મૂડીરોકાણ જોખમને આધીન છે.

૧૫. રોકાણને લગતાં કૌભાંડો ટાળો

રોકાણને લગતા સંખ્યાબંધ ગોટાળા-કૌભાંડો હોય છે, જે તમને લલચાવીને તમને જાળમાં સપડાવે છે. તેમનાથી દૂર જ રહેજો એમાંના કેટલાંક અહીં નીચે આપ્યાં છે.

પમ્પ એન્ડ ડમ્પ

નમૂનારૂપ ‘પમ્પ એન્ડ ડમ્પ’માં તમને ઈ-મેઈલ કે એસએમએસ મળે છે, જે આયુષ્યમાં એક જ વખતના રોકાણ તરીકે વર્ણવાતા કોઈ સ્ટોક પર અફલાતૂન સોદા માટે તમને પ્રોત્સાહિત કરે છે. તમે જાણતા નથી હોતા કે હકીકત એ હોય છે કે ચોક્કસ સ્ટોકનો પ્રચાર કરનારી વ્યક્તિ કે કંપની પાસે એનો જંગી જથ્થો હોય છે. જેમ જેમ વધુને વધુ રોકાણકારો એ શેર ખરીદતા જાય તેમ તેમ એનો ભાવ આસમાને પહોંચતો જાય. એક વખત ભાવ ટોચ પર પહોંચી જાય એટલે કૌભાંડ રચનાર ‘કળાકાર’ તેના/તેણીના શેર્સ વેચી દે છે અને પછી ભાવ તળિયે બેસી જાય છે અને તમારી પાસે જે શેર્સ રહી જાય છે એની કોઈ કિંમત હોતી નથી.

બોઈલર રૂમ્સ

આ પ્રકારના કૌભાંડની શરૂઆત વણમાગ્યા ફોનકોલ અથવા એસએમએસથી થાય છે, જેમાં તમને મોટા સ્ટોક એક્સચેન્જમાં લિસ્ટેડ થનારી કોઈ ખાનગી કંપનીના શેર્સ ખરીદવાનું કહેવામાં આવે છે. તેઓ તમને એમ પણ કહેશે કે એક વખત કંપની પબ્લિક ઈશ્યુ બહાર પાડશે એટલે તેના શેરનું મૂલ્ય આસમાને પહોંચી જશે. કંપની સામાન્યપણે એવા ક્ષેત્રમાં હોય છે, જેની બોલબાલા હોય છે.

પોન્ડી અથવા પિરામિડ સ્કીમ્સ

સામાન્યપણે રોકાણકારો એવી જાહેરખબરો અને ઈ-મેઈલ કે એસએમએસ થકી લલચાતા હોય છે, જે તેમને એવું વચન આપતા હોય છે કે તમે ઘરેથી કામ કરીને ઘણાં બધાં નાણાં કમાઈ શકો છો અથવા ₹ ૧૦૦૦ને માત્ર છ મહિનામાં ₹ ૨૦,૦૦૦માં ફેરવી શકો છો.

રોકાણકારોને તરત જ નાણાં ભરવાનું કહેવામાં આવે છે. શરૂઆતમાં રોકાણકારોને ખાસ્સી ઝડપથી ‘વ્યાજના ચેક’માંથી ઊંચું વળતર મળી શકે છે. ઘણી વખત તેઓ એટલા બધાં ખુશ થઈ જાય છે કે તેઓ વધુ નાણાં રોકે છે અથવા મિત્રો કે કુટુંબીજનોને નવા રોકાણકાર તરીકે નિયુક્ત કરે છે. અહીં જ છટકું હોય છે. ખરેખર તો રોકાણનું અસ્તિત્વ જ નથી હોતું. ‘વ્યાજના ચેક’ રોકાણકારના પોતાના પૈસામાંથી અને નવા રોકાણકારોએ ચૂકવેલી રકમમાંથી આપવામાં આવે છે. નવા રોકાણકારોની સંખ્યા ઘટી જાય ત્યારે સ્કીમ અંતે તૂટી પડે છે. અંતે પ્રમોટર્સ પોતાની સાથે તમારાં નાણાં લઈને છૂ થઈ જાય છે.

એક્ટિવિટી

૫૮ વર્ષીય આનંદ શર્માને તાજેતરમાં શરૂ થયેલી એક કંપનીમાંથી પત્ર મળે છે, જેમાં તેમને કંપનીના આઈપીઓમાં રોકાણ કરવા આમંત્રિત કરવામાં આવે છે. તેમને પહેલા વર્ષે ૫૬ ટકાનું વળતર (ખાતરીપૂર્વકનું) મળવાનું વચન આપવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત એ પછીનાં ત્રણ વર્ષ સુધી શેરના ભાવમાં એકધારો વધારો થવાની ખાતરી પણ આપવામાં આવે છે, કારણ કે કંપની ઝડપથી વૃદ્ધિ પામી રહેલા બાયો-ટેકનોલોજી ક્ષેત્રમાં પ્લાન્ટ સ્થાપી રહી છે. કંપનીનો વહીવટ ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતા વ્યવસાયિક લોકો દ્વારા સંભાળવામાં આવી રહ્યો

છે. એવું પણ એ પત્રમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે હવે આનંદ શર્માએ એ કંપનીમાં રોકાણ કરવાનો નિર્ણય લેતાં પહેલાં કયાં અગમચેતીનાં પગલાં લેવા જોઈએ એની કૃપયા સલાહ આપો. શું તમે તેમની જગ્યાએ હોત તો આવી કંપનીમાં તમે રોકાણ કર્યું હોત ?

૧૬. એસ્ટેટ (સ્થાવર મિલકતો)નું આયોજન

એસ્ટેટ વિષયક આયોજન તમારી અસ્ક્યામતોને અને સાધનોનું સુપેરે વ્યવસ્થાપન કરીને તેને વધારીને મહત્તમ સ્તરે પહોંચાડવાની એવી પ્રક્રિયા છે, જેના થકી આ અસ્ક્યામતો તમારા મૃત્યુ પછી તમારાં વારસદારોને મળશે. વિલ (વસિયતનામું) બનાવવું એ નિવૃત્તિકાળ માટેનાં આયોજનનો એક આવશ્યક ભાગ છે. વિલ કરનારનું તેની એ મિલકલ બાબતમાં ઈરાદાનું લીગલ ડિક્લેરેશન (કાનૂની ઘોષણાપત્ર) છે, જે પોતાના મૃત્યુ પછી અમલમાં મૂકવામાં આવે એમ તે ઈચ્છે છે. તમે વિલ બનાવો ત્યારે તમે તમારો એક્ઝિક્યુટિવ કે એક્ઝિક્યુટર્સ (એ વિલનો અમલ કરાવનાર) કોને નિયુક્ત કરવા માગો છો એ પણ નક્કી કરવાનું હોય છે. એક્ઝિક્યુટિવ એવી વ્યક્તિ હોય છે, જેને તમે તમારી એસ્ટેટનું તમારા નોમિનેટ (નિયુક્ત) કરાયેલા લાભાર્થીઓમાં વિતરણ નહીં થઈ જાય ત્યાં સુધી તમારી મિલકતને લગતી બાબતો સંભાળવાનું કામ સોંપો છો એ વ્યક્તિ તમારા કુટુંબનો સભ્ય, મિત્ર અથવા દાખલા તરીકે તમારો એડવોકેટ અથવા એકાઉન્ટન્ટ હોઈ શકે છે.

પાવર ઓફ એટર્ની

પાવર ઓફ એટર્ની એવો કાનૂની દસ્તાવેજ છે, જે બીજી વ્યક્તિને તમારા વતી કાર્ય કરવાની છૂટ આપે છે, તે એવું સુનિશ્ચિત કરે છે કે તમારી મહત્વની બાબતો તમે પોતે સંભાળી ન શકતા હો તો તમને જેના પર વિશ્વાસ છે એવી કોઈક વ્યક્તિ એ મહત્વની બાબતો સંભાળે.

નોમિનેશન

તમારી વિમા પોલિસીઓ, બેંક ડિપોઝિટો, શેર્સ, મ્યુચ્યુઅલ ફંડોના યુનિટો અને અન્ય સિક્યોરિટીઝ માટે તમે તમારા લાભાર્થીઓને નોમિનેટ કરો એ જરૂરી છે, જેથી તમારું મૃત્યુ થાય તો આ બધામાંથી ઉપજનારી રકમ તેમની વચ્ચે ઝડપથી વિતરિત કરી શકાય છે.

એક્ઝિટિવી

શ્રીમાન રાજેશ તાજેતરમાં જ એક ખાનગી કંપનીમાંથી નિવૃત્ત થયા છો અને તેમને મળેલા અંતિમ લાભોમાંથી ₹ ૫,૦૦,૦૦૦ કોઈ બેંકની ટર્મ ડિપોઝિટ એકાઉન્ટમાં રાખવા માગે છે. તેમને એક પુત્ર અને બે પુત્રીઓ છે. બેંક તેમને ઉપરોક્ત ડિપોઝિટ માટે તેમના કાયદેસર વારસદારોમાંથી એકને નોમિની તરીકે નોમિનેટ કરવાની

વિનંતી કરે છે, કારણ કે એક કરતાં વધુ નોમિની હોય એ બેંકને સ્વીકાર્ય નથી. શ્રીમાન રાજેશ તેમનું મૃત્યુ થાય તો ડિપોઝિટની રકમ તેમના ત્રણેય સંતાનોને મળે એમ ઈચ્છે છે. તેમને આ સંજોગોમાં કયો કાનૂની માર્ગ ઉપલબ્ધ છે ?

તમારા નિવૃત્ત જીવનને સમૃદ્ધ બનાવો

તમારા સોનેરી વર્ષોને સુખશાંતિથી સમૃદ્ધ બનાવવા અને તમારી વર્ષોની મહેનતના ફળનો આનંદ માણવા માટે કેટલાક સૂચનો અહીં નીચે આપ્યા છે.

તમારા રસની મનગમતી બાબતો કરો: તમને ખરેખર ગમતી પ્રવૃત્તિઓ કરવાની તમે ચોક્કસપણે પ્રયાસ કર્યો જ હશે, પરંતુ પ્રતિકૂળ સંજોગોને લીધે એ શક્ય નહીં થયું હશે. હવે નવી ભાષાઓ શીખવા માટે તમારી પ્રતિભાને ભરપૂર ઉપયોગ કરો, બાગાયત (ગાર્ડનિંગ) કરો, તમારાં માટે વ્યાયામનું સમયપત્રક તૈયાર કરો અને તમને જેમાં પણ રસ પડતો હોય એ બધું જ કરો.

લોકોના સંપર્કમાં રહો: તમે એવા લોકોને જાણો છો જેમનો સંપર્ક સાધવા અને મળવાનો પ્રયાસ તમે ઘણા વખતથી કરતા હતા, પરંતુ સમયની મર્યાદાઓને લીધે તેમને મળી શક્યા નહોતા. હવે તો તમારી પાસે સમય નથી એવું બહાનું કાઢવાનો પણ સવાલ નથી.

પ્રવાસ: નિવૃત્તિકાળમાં કરવા જેવું આ શ્રેષ્ઠ કામ છે. તમારી ગેરહાજરીમાં તમારાં કામના સ્થળે શું થશે એની ચિંતા કર્યા વિના તમે આરામથી પ્રવાસ કરી શકો છો અને નવા અનુભવોની મોજ માણી શકો છો. નિવૃત્તિ લોકો માટે પાસ પ્રવાસ સ્થળો તૈયાર કરાયા છે, કારણ કે તેમની પાસે સમય અને પ્રવાસનો ખરેખર આનંદ લેવા માટેની ઈચ્છા, ઉત્સુકતા પણ હોય છે.

સ્વયંસેવક તરીકે સેવા આપો: તમારા સમયનું દાન કરવા માટેની અગણિત તકો છે. હોસ્પિટલો, નેચર કેમ્પ્સ, શાળાઓ, લાયબ્રેરીઓ, સામૂહાયિક કેન્દ્રો, કલ્યાણકારી પ્રકલ્પો વગેરેમાં સ્વૈચ્છિક સેવા તમારા જીવનને સમૃદ્ધ બનાવી શકે છે અને તમે બીજાઓને ઉપયોગી નીવડી રહ્યાં છો એ વાતની અનુભૂતિ તમને કરાવી શકે છે. તમારા જીવનના સમૃદ્ધ, ઉમદા અનુભવોનો અન્યોનું જીવન સુધારવામાં અને તેમને મદદરૂપ થવામાં અર્થપૂર્ણ રીતે ઉપયોગ કરો.

પાર્ટ ટાઈમ નોકરી કરો: જો તમે કોર્પોરેટ વર્લ્ડમાં પ્રોફેશનલ પ્લેયર રહ્યા હો તો (એટલે કે એક વ્યવસાયી તરીકે ઉત્તમ ભૂમિકા ભજવી હોય) તો સલાહકાર અથવા કન્સલ્ટન્ટ બનો. જો તમે ખેલાડી હોતો કોચ બનો.

તબીબી ક્ષેત્ર સાથે સંકળાયેલી વ્યક્તિ પાર્ટ ટાઈમ કન્સલ્ટન્સી કરી શકે છે, ભણાવી શકે છે અથવા વિઝિટિંગ સ્પેશિયાલિસ્ટ બની શકે છે. એક શિક્ષક કદાપિ નિવૃત્ત થતો નથી.

ધંધો શરૂ કરો: તમે પોતે જ તમારા બોસ બનવાની હંમેશા ઈચ્છા રાખી હોય તો હવે તમારો પોતાનો ધંધો શરૂ કરવાનો આ યોગ્ય સમય છે. તમારી ખાસિયત અને પ્રતિભા પ્રમાણે તમે ધણું બધું કરી શકો છો.

નાનાથી મધ્યમ સ્તરે શરૂઆત કરો. આટલા મર્ષોમાં તમે સ્થાપેલા બધા સંપર્કો સંબંધોનો ઉપયોગ કરો અને જુઓ તમારો ધંધો કેવો વૃદ્ધિ પામે છે.

૧૭. સંક્ષેપ

- અત્યારે જ શરૂઆત કરો નાણાકીય ધ્યેયો નક્કી કરો.
- તમારા ટર્મિનલ બેનિફિટ્સ (પ્રોવિડન્ટ ફંડ, ગ્રેયુઈટી, વીમા પોલિસી (જો કાઈ હોય તો) પાકવા પર મળનારી રકમ સાનુગ્રહ અનુદાન (એક્ષ-ગ્રેશિયા)ની રકમ વગેરે વગેરે વિશે માહિતી મેળવી લો.
- રોકાણ વિષયક યોજના તૈયાર કરો અને તમારી પ્રગતિ પર ચોંપ રાખો.
- આવક માટે રોકાણ કરો અને ફુગાવાની સાથોસાથ તમારી આવક પણ વધતી રહે એ માટે પ્રવાસ કરો.
- તમારા બિલ્સ ભરવા માટે પૂરતી વાર્ષિક આવકની જોગવાઈ કરો. સાથોસાથ અસાધારણ કે અનપેક્ષિત ચીજવસ્તુઓની ખરીદી માટે પુરતું રેઈની-ડે ફંડ (વરસાદના દિવસોમાં વાપરવાનું ભંડોળ) સાચવી રાખો.
- જો કર કપાયા પછીની આવક તમારા ખર્ચાઓને પહોંચી વળી ન શકતી હોય તો જીવનઘોરણમાં એ પ્રમાણે ફેરફાર કરો.
- તમારા નાણાકીય સ્ત્રોતોનું એકીસાથે વ્યવસ્થાપન કેમ કરવું એનું આયોજન કરો.
- તમારી જીવન જરૂરિયાતોને પૂરી કરવા માટે તમારી ધર અને બીજી ફિક્સ્ડ એસેટ્સને આવકના સંભાળ્યા શ્રોત તરીકે ગણો.
- નિવૃત્તિ લોકોને અસર કરનારા કરવેરાના મુદ્દાઓથી સુપેરે વાકેફ રહો.
- લાંબુ આયુષ્ય, ફુગાવો અને જીવનશૈલીના ફેરફારો, જેના જોખમોનો સામનો બજારમાં ઉપલબ્ધ વીમા અને વિવિધ રોકાણ વિષયક પ્રોડક્ટોનો ઉપયોગ દ્વારા શી રીતે કરી શકાશે એ વિષે વિચારો.
- તમારા રોકાણો કેવી રીતે વૃદ્ધિ પામી રહ્યા છે, આવક માટેની તમારી બદલાતી જરૂરિયાતો નાણાકીય બજારો અને પ્રોડક્ટ્સ કેવી રીતે બદલાઈ રહી છે અને તમારી આવક તમને તમારા ધ્યેયો સિદ્ધ કરવામાં શી રીતે મદદરૂપ થઈ શકે છે એના વિષે જાણકારી મેળવતા રહો.

૧૮. મહત્વની વેબસાઈટ્સ

૧. www.sebi.gov.in
૨. www.rbi.org.in
૩. www.amfiindia.com
૪. www.investor.sebi.gov.in
૫. www.nseindia.com
૬. www.bseindia.com

સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા

ભાવિ નાણાકીય શિક્ષણ કાર્યક્રમોના નીચે જણાવેલા કોઈ પણ મોડ્યુલ માટે;

૧. સ્કૂલ ચિલ્ડ્રન
૨. કોલેજ સ્ટુડન્ટ્સ
૩. મિડલ ઈન્કમ ગ્રુપ્સ
૪. એક્ઝિક્યુટિવ્ઝ
૫. રિટાયરમેન્ટ પ્લાનિંગ
૬. હોમ મેકર્સ
૭. સેલ્ફ હેલ્પ ગ્રુપ્સ

અથવા

સિક્યુરિટીઝ માર્કેટ્સ અંગેના નીચે જણાવેલા વિષયો નામે;

૧. ઓફર ડોક્યુમેન્ટ કેમ વાંચવો
૨. શેરબજાર મારફત પ્રાઈમરી બજારમાં કઈ રીતે રોકાણ કરવું.
૩. સિક્યુરિટીઝનું કામકાજકેમ કરવું/ રોકાણકારોને માર્ગદર્શન
૪. ડી-મેટ ખાતું અને ડિપોઝિટરીઓ
૫. મ્યુચ્યુઅલ ફંડો - આ કરો, આ ન કરો
૬. સામૂહિક રોકાણ યોજનાઓ - આ કરો, આ ન કરો
૭. શેરોનું બાય-બેક (પુનઃ ખરીદી), સિક્યુરિટીઝનું ડિલિસ્ટિંગ
૮. ટેકઓવરનાં નિયમનો
૯. રોકાણકાર ફરિયાદોનું નિવારણ કેમ કરવું

માટે કૃપયા સેબીને લખો: feprogram@sebi.gov.in

અથવા

ડેપ્યુટી જનરલ મેનેજર

ઈન્વેસ્ટર અવેરનેસ ડિવિઝન

સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા સેબી ભવન

પ્લોટ નં - સી૪-એ, જી-બ્લોક

બાન્દ્રા કુર્લા કોમ્પ્લેક્સ, બાન્દ્રા (પૂર્વ)

મુંબઈ ૪૦૦૦૫૧

ટેલિ: +૯૧ ૦૨૨ ૨૬૪૪૯૨૧૮

ભારતમાં સેબી ઓફિસના સંપર્કોની વિગતો

હેડ ઓફિસ

સેબી ભવન

પ્લોટ નં. સી૪-એ, 'જી' બ્લોક, બાંદ્રા કુર્લા કોમ્પ્લેક્સ, બાંદ્રા (પૂર્વ), મુંબઈ-૪૦૦૦૫૧

ટેલિફોન: +૯૧-૨૨-૨૬૪૪૮૦૦૦ / ૪૦૪૫૮૦૦૦ ૯૧૧૪

ફેક્સ: +૯૧-૨૨-૨૬૪૪૮૦૧૬-૨૦ / ૪૦૪૫૮૦૧૬-૨૦

ઈ-મેઈલ: sebi@sebi.gov.in

(મહારાષ્ટ્ર, મધ્ય પ્રદેશ, છત્તીસગઢ, ગોવા, દીવ, દમણ અને દાદરા અને નગર હવેલી)

<p>નોર્થન રિજનલ ઓફિસ</p> <p>પાંચમો માળ, બેન્ક ઓફ બરોડા બિલ્ડિંગ, ૧૬, સંસદ માર્ગ, ન્યૂ દિલ્હી - ૧૧૦૦૦૧. ટેલિફોન: +૯૧-૧૧-૨૩૭૨૪૦૦૧-૦૫ ફેક્સ: +૯૧-૧૧-૨૩૭૨૪૦૦૬. ઈ-મેઈલ: sebinro@sebi.gov.in (હરિયાણા, હિમાચલ પ્રદેશ, જમ્મૂ અને કાશ્મીર, પંજાબ, ઉત્તર પ્રદેશ, ચંદીગઢ, ઉત્તરાખંડ અને દિલ્હી)</p>	<p>સધર્ન રિજનલ ઓફિસ</p> <p>ડી'મોન્ટે બિલ્ડિંગ, ત્રીજો માળ, ૩૨ ડી' મોન્ટે કોલોની, ટીટીકે રોડ, અલવરપેટ, ચેન્નઈ: ૬૦૦ ૦૧૮. ટેલિફોન: +૯૧-૪૪-૨૪૬૭૪૦૦૦ / ૨૪૬૭૪૧૫૦ ફેક્સ: +૯૧-૦૪૪-૨૪૬૭૪૦૦૧ ઈ-મેઈલ: sebisro@sebi.gov.in (આંધ્ર પ્રદેશ, કર્ણાટક, કેરળ, તામિલનાડુ, પોંડિચેરી અને લક્ષદ્વીપ અને મિનિકોં આઈસલેન્ડ)</p>
<p>ઈસ્ટર્ન રિજનલ ઓફિસ</p> <p>એલ એન્ડ ટી ચેમ્બર્સ, ત્રીજો માળ, ૧૬, કેમેક સ્ટ્રીટ, કલકત્તા - ૭૦૦ ૦૧૭ ટેલિફોન: +૯૧-૩૩-૨૩૦૨૩૦૦૦ ફેક્સ: +૯૧-૩૩-૨૨૮૭૪૩૦૭ ઈ-મેઈલ: sebiero@sebi.gov.in (આસામ, બિહાર, મણીપુર, મેઘાલય, નાગાલેન્ડ, ઓરિસા, પશ્ચિમ બંગાળ, અરુણાચલ પ્રદેશ, મિઝોરમ, ત્રિપુરા, સિક્કીમ, ઝારખંડ અને આંદામાન અને નિકોબાર આઈસલેન્ડ)</p>	<p>વેસ્ટર્ન રિજનલ ઓફિસ</p> <p>યૂનિટ નં. ૦૦૨, ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર સાકાર ૧, ગાંધીગ્રામ રેલવે સ્ટેશન પાસે, નેહરુ બ્રીજ આશ્રમ રોડની સામે, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૯ ટેલિફોન: +૯૧-૦૭૯-૨૬૫૮૩૬૩૩-૩૫ ફેક્સ: +૯૧-૦૭૯-૨૬૫૮૩૬૩૨ ઈ-મેઈલ: sebiwro@sebi.gov.in (ગુજરાત અને રાજસ્થાન)</p>

સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા

જુલાઈ, ૨૦૧૦માં પ્રકાશિત